

**UCHWAŁA NR XLII/246/22
RADY POWIATU PISZ**

z dnia 31 marca 2022 r.

w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Piskim na lata 2022-2024

Na podstawie art. 12 pkt. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 528), w związku z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j.Dz.U. z 2020 r.,poz. 821 z późn. zm.), Rada Powiatu Pisz uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Piskim na lata 2022-2024, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu w Pisz.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady
Powiatu

Irena Jatkowska

Załącznik Nr .....
do Uchwały Rady Powiatu w Pisz
z dnia.....

POWIATOWY PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE PISKIM NA LATA 2022-2024

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie.....	1
2. Piecza zastępcza w świetle przepisów	6
3. Charakterystyka i analiza pieczy zastępczej w Powiecie Piskim.....	8
3.1. Rodzinna piecza zastępcza	11
3.2. Instytucjonalna piecza zastępcza	36
3.3. Pełnoletni wychowankowie	42
4. Rodziny biologiczne przejawiające trudności opiekuńczo-wychowawcze objęte pomocą ośrodków pomocy społecznej z terenu Powiatu Piskiego.....	48
5. Prowadzone postępowania przez Sąd Rejonowy w Piszcu w zakresie wykonywania władzy rodzicielskiej	58
6. Analiza SWOT – piecza zastępcza.....	61
7. Cele programu i zadania do realizacji	63
8. Harmonogram działań programowych w latach 2022-2024	10
9. Limit rodzin zastępczych zawodowych	74
10. Zakładane rezultaty i zagrożenia realizacji programu.....	75
11. Źródła finansowania programu	76
12. Beneficjenci programu	76
13. Realizatorzy programu	77
14. Monitoring i ewaluacja.....	78
15. Zakończenie	79

1. WPROWADZENIE

Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 821 z późn. zm.) określa ten obowiązek, jak również organizowanie dla dzieci całkowicie pozbawionych wsparcia ze strony rodziny naturalnej, rodzinnej i instytucjonalnej opieki zastępczej.

Ustawa poprzedzona jest preambułą, która określa cele i wyznacza kierunki działań: *„ ...dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności, dla dobra rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju, i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami.”*

Zakończyła się realizacja kolejnego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2019-2021, wprowadzonego Uchwałą Nr VI/26/19 Rady Powiatu Pisz z dnia 28 lutego 2019r. Kolejny Program na lata 2022-2024, będzie kontynuacją i poszerzeniem podejmowanych dotychczas działań na rzecz dziecka i rodziny.

Podstawą opracowania programu jest art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz.821 z późn. zm.), która nakłada na powiat obowiązek opracowania i realizacji 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych, a także zapewnienia dzieciom z rodzin niewydolnych wychowawczo, wobec których sąd podjął decyzję o ograniczeniu bądź pozbawieniu praw rodzicielskich, pieczy zastępczej w rodzinnych i instytucjonalnych formach pomocy.

Rodzina jest podstawowym środowiskiem wychowawczym dziecka, mającym fundamentalny wpływ na jego rozwój i funkcjonowanie. To w niej dziecko uczy się podstawowych umiejętności życiowych, kształtuje swoją osobowość, tożsamość, wzorce zachowań, nabiera przekonań o świecie, wartościach i zasadach nim rządzących. Postrzega się ją jako system charakteryzujący się specyficznymi relacjami, określoną dynamiką i granicami oraz określonym sposobem komunikacji, sprawowania kontroli i władzy, a także określonym układem pełnionych ról, sposobem osiągania różnych celów, zmagania się z trudnościami oraz radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych.

Rodzina jest tym środowiskiem, w którym powstaje nowe życie. Rodzi się w nim i wzrasta istota ludzka podlegająca prawom biologicznym i społecznym, kształtowana przez oddziaływania wychowawcze rodziców. Rodzina stanowi dla dziecka najlepsze naturalne środowisko, w którym otoczone indywidualną opieką ma możliwość zaspakajania swoich potrzeb, dzięki czemu może się prawidłowo rozwijać.

Pieczą zastępczą zdefiniowana jest jako zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania jej przez rodziców.

Jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego wykonujące zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki adopcyjne oraz organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej.

Funkcję Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Piskim pełni Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz, w którego strukturze organizacyjnej wyłoniono Zespół Do Spraw Pieczy Zastępczej.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej podzieliła kompetencje między samorząd gminny, do którego obowiązków należy w szczególności praca z rodziną biologiczną, a samorząd powiatowy, który ma zapewnić pieczę zastępczą dla dzieci, które nie mogą wychowywać się w swoich rodzinach naturalnych oraz wsparcie osobom usamodzielnianym opuszczającym różne formy pieczy zastępczej.

Do zadań własnych powiatu zgodnie z art. 180 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w w/w zakresie należy między innymi:

- zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
- organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia;
- tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych;
- prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym;
- organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania:
  - grup wsparcia,
  - specjalistycznego poradnictwa;
- zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich;
- prowadzenie rejestru danych o osobach:
  - zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzących rodzinny dom dziecka;
  - pełniących funkcje rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzących rodzinny dom dziecka;
- kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka;
- finansowanie:

- świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu;
- pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne;
- szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.

Program zawiera cele i kierunki działań podejmowanych przez Organizatora pieczy zastępczej, uwzględniając przy tym potrzeby rodzin zastępczych oraz ich podopiecznych. Ponadto wskazuje na konieczność tworzenia nowych rodzin zastępczych zawodowych, prowadzenia szkoleń dla wszystkich rodzin zastępczych, promocję rodzicielstwa zastępczego oraz zapewnienie specjalistycznego wsparcia dla rodzin zastępczych, ich podopiecznych oraz rodzin biologicznych przeżywających trudności.

Do zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych zawierających potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej;
- organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- zapewnienie badań psychologicznych kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz rodzinom zastępczym i osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka;

- organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, wydawanie świadectw ukończenia tych szkoleń oraz opinii dotyczącej predyspozycji do pełnienia funkcji dyrektora i wychowawcy w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby;
- zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych;
- organizowanie dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka pomocy wolontariuszy;
- współpraca ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z powiatowym centrum pomocy rodzinie, ośrodkiem pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi;
- prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- zapewnianie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
- dokonywanie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej;
- prowadzenie działalności diagnostyczno-konsultacyjnej, której celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, a także szkolenie i wspieranie psychologiczno-pedagogiczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczą;
- przeprowadzanie badań pedagogicznych i psychologicznych oraz analizy, dotyczących kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- zapewnianie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego;

- zapewnianie koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji;
- przedstawianie staroście i radzie powiatu corocznego sprawozdania z efektów pracy;
- zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- organizowanie opieki nad dzieckiem, w przypadku gdy rodzina zastępcza albo prowadzący rodzinny dom dziecka okresowo nie może sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych albo zaplanowanego wypoczynku.

2. PIECZA ZASTĘPCZA W ŚWIELE PRZEPISÓW PRAWA

Pojęcie pieczy zastępczej związane jest z działaniami na rzecz wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

System pieczy zastępczej jest zespołem osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców.

Pieczka zastępcza występuje w formie rodzinnej oraz instytucjonalnej i jest zapewniana przez powiat.

Pieczka zastępcza zapewnia:

1. pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym;
2. przygotowanie dziecka do:
  - godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
  - pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki,
  - nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych;
  - zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

W realizacji zadań na rzecz dziecka i rodziny Organizator rodzinnej pieczy zastępczej stosuje regulacje, zawarte w niżej wymienionych aktach prawnych:

- Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz.483 z późn. zm.);
- Ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 821 z późn. zm.) ;
- Ustawie z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (t.j.Dz. U. z 2021 r. , poz. 2268 z późn. zm.);
- Konwencji o Prawach Dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989r. (Dz. U. 1991 Nr 120, poz. 526);
- Ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 920 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j.Dz. U. z 2020r. Poz. 1359.);
- Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011r., Nr 292, poz. 1720)
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz. U. z 2018 r. Poz.969.);
- Ustawie z dni 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2021 r. Poz. 1249);
- Ustawie z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz.1119 z późn.zm);
- Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2020 r.poz. 2050, z późn.zm).

Ideą pieczy zastępczej jest czasowe zapewnienie opieki i wychowania dzieciom, których rodzinom ograniczono lub pozbawiono ich tego prawa, na mocy postanowienia sądu. Jednym z zadań pieczy zastępczej jest przygotowanie dziecka do godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia, pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki, nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych, a także zaspokojenie potrzeb dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb emocjonalnych, bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i rekreacyjnych.

Podstawowym celem ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest:

- dobro dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, troska o ich harmonijny rozwój i przyszła samodzielność życiowa oraz ochrona ich praw i wolności,
- dobro rodziny, która stanowi podstawową komórkę społeczną oraz naturalne środowisko rozwoju oraz dobro wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci.

Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno nastąpić po wyczerpaniu wszystkich form pomocy rodzicom dziecka, chyba, że dobro dziecka wymaga zapewnienia mu niezwłocznie pieczy zastępczej.

Dziecko umieszcza się w pieczy zastępczej do czasu zaistnienia warunków umożliwiających jego powrót do rodziny albo umieszczenia go w rodzinie przysposabiającej.

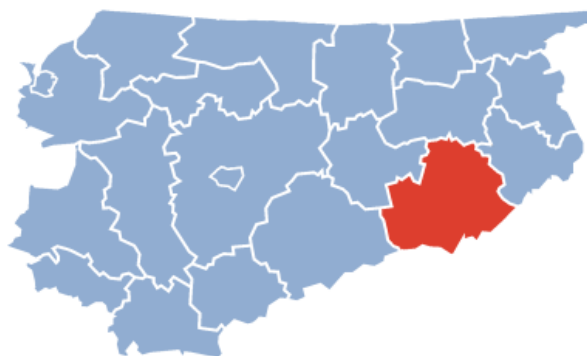
Umieszczenie dziecka w rodzinnej lub instytucjonalnej formie pieczy zastępczej ma charakter tymczasowy i powinno służyć powrotowi dziecka do jego rodziny.

Pieczą zastępczą staje się uzupełnieniem pieczy rodzicielskiej, a nie formą, która pieczę rodzicielską zastępuje z założenia na zawsze.

3. CHARAKTERYSTYKA I ANALIZA PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE PISKIM

Powiat piski położony jest w południowo-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, a jego siedzibą jest miasto Pisz. Powiat piski został utworzony w 1999 w ramach reformy administracyjnej. Powiat zlokalizowany jest na obszarze Krainy Wielkich Jezior Mazurskich w bezpośrednim sąsiedztwie największego jeziora w Polsce – Śniardwy. Położony jest nad licznymi jeziorami, stanowiącymi zarówno największą atrakcję turystyczną regionu jak i potencjał dla jego rozwoju gospodarczo-społecznego. Graniczy z następującymi powiatami: szczycieńskim, mrągowskim, giżyckim, elckim, grajewskim oraz kolneńskim. Powierzchnia powiatu piskiego obejmuje 1 776 km², co stanowi 7,4% powierzchni województwa.

Rysunek 1. Położenie powiatu piskiego na mapie województwa warmińsko-mazurskiego

Źródło:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Powiat_piski

W skład powiatu piskiego wchodzi 4 gminy miejsko-wiejskie:

- Pisz
- Ruciane-Nida
- Biała Piska
- Orzysz

Rysunek 2. Gminy wchodzące w skład powiatu piskiego wraz z ich herbami

Herb gminy Biała Piska

Herb gminy Ruciane-Nida

Herb gminy Pisz

Orzysz

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Powiat_piski

Na terenie powiatu piskiego wykorzystywane są różnorodne formy wspierania dziecka i rodziny w różnych aspektach, począwszy od pomocy w środowisku lokalnym świadczonej przez samorządy gminne, organizacje i inne instytucje wspierające rodzinę, poprzez formy samopomocy na szczeblu powiatowym, aż do rodzinnej pieczy zastępczej.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. W ustawie wprowadzono pojęcie pieczy zastępczej i wskazano formy, w jakich jest realizowana.

Pieczę zastępczą organizuje powiat. Zadania z zakresu pieczy zastępczej zgodnie ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wykonuje Organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

W Powiecie Piskim jest nim Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz.

3.1. Rodzinna piecza zastępcza

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nakłada na powiat zadania związane z organizacją pieczy zastępczej, sprawowanej w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Powiat zapewnia dzieciom opiekę i wychowanie zarówno w rodzinnych formach pieczy – rodzinach zastępczych (spokrewnionych, niezawodowych i zawodowych) oraz rodzinnych domach dziecka, a także w pieczy instytucjonalnej.

Rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, u których na mocy orzeczenia sądu rodzinnego umieszczono dzieci w celu sprawowania nad nimi pieczy zastępczej.

Rodzinna piecza zastępcza to system pieczy nad dzieckiem, w skład którego wchodzi spokrewnione, niezawodowe i zawodowe rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka:

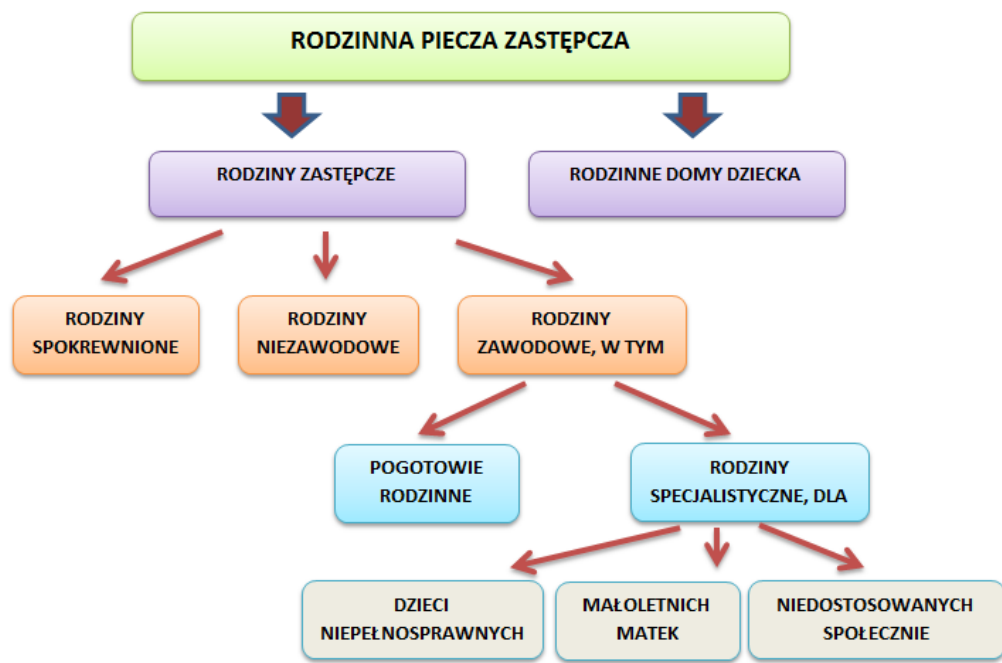
- **rodzina zastępcza spokrewniona** - rodzina zastępcza, którą tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim, będąca krewnym wstępnym lub rodzeństwem dziecka;
  - **rodzina zastępcza niezawodowa** - rodzina zastępcza, którą tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim, nie będący krewnymi wstępnymi lub rodzeństwem dziecka;
  - **rodzina zastępcza zawodowa** - rodzina zastępcza, którą tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim, u której może przebywać w tym samym czasie łącznie nie więcej niż 3 dzieci lub usamodzielnianych wychowanków
- Rodziny zastępcze zawodowe dzieli się na:
- ✓ rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcje pogotowia rodzinnego;
  - ✓ rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne;
- **rodzinny dom dziecka** - rodzina zastępcza, którą tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim, która sprawuje opiekę nad łącznie nie więcej niż 8 dzieci lub pełnoletnich wychowanków.

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, mogą być wspierane przez rodziny pomocowe. Rodziną pomocową może być:

- rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka;
- małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub rodziny przysposabiającej.

Poniżej przedstawiono schemat podziału rodzinnej pieczy zastępczej zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Rysunek 3. Podział pieczy zastępczej

Źródło: <https://gopskoscielec.pl/wspieranie-rodziny-i-pieczy-zastepcza>

Na dzień 01 grudnia 2021 roku na terenie powiatu piskiego funkcjonowały 62 rodziny zastępcze, w tym 39 rodzin zastępczych spokrewnionych, 19 rodzin zastępczych niezawodowych, 3 rodziny zastępcze zawodowe oraz rodzinny dom dziecka.

Analiza rodzin zastępczych za okres od 2019-2021 pozwala na wykazanie, że dominują rodziny spokrewnione z dziećmi, a więc tworzone przez dziadków lub rodzeństwo – w 2019 roku były 33 rodziny spokrewnione z dzieckiem, w 2020 roku - 32 rodziny spokrewnione, w 2021 roku - 37 rodzin spokrewnionych.

W tabelach zamieszczonych poniżej przedstawione zostały liczby rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu Piskiego oraz dzieci w nich umieszczonych w latach 2019 – 2021

Tabela 1. Liczba podmiotów pieczy zastępczej w powiecie piskim w latach 2019 – 2021

Rok	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe	Rodzinne domy dziecka	Ogółem
2019	33	16	2	1	52
2020	32	16	2	1	51
2021	39	19	3	1	62

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pieszce

W ostatnich latach liczba rodzin zastępczych utrzymuje się na poziomie wzrostowym, ale wzrosła także liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

Jak wynika z danych zawartych w Tabeli nr 1 zaobserwowano wzrost liczby rodzin zastępczych funkcjonujących na przestrzeni poddanych analizie lat. W 2019 r. w Powiecie Piskim funkcjonowały 52 rodziny zastępcze, w tym 33 rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem. W 2020 r. było ich ogółem 51, natomiast w 2021 r. funkcjonowały łącznie 62 rodziny. Ponadto warto podkreślić, że funkcjonujące na terenie Powiatu Piskiego rodziny zastępcze zawodowe pozostały na tym samym poziomie (2 rodziny zastępcze zawodowe) natomiast rozwiązał się rodzinny dom dziecka. Ważnym elementem w procesie wychowania jest wiek rodziców zastępczych, który wpływa na ich wydolność i efektywność. Zarówno zbyt duża jak i zbyt mała różnica wieku pomiędzy wychowankiem a opiekunem jest niekorzystna. Podeszły wiek rodzica zastępczego sprawia, że trudniej jest prawidłowo rozpoznać i zrozumieć potrzeby dorastających dzieci, co wywołuje wiele konfliktów i nieporozumień. Jednocześnie zbyt mała różnica wieku (jak w przypadku rodzeństwa) sprawia, że dzieci niechętnie podporządkowują się swoim opiekunom, a opiekunom trudno jest odnaleźć się w nowej zmienionej relacji i stosować adekwatne metody wychowawcze. W związku z tym rodziny spokrewnione, w których występuje dużo trudności wychowawczych wymagają szczególnego wsparcia ze strony specjalistów.

Tabela 2. Liczba dzieci w pieczy zastępczej w powiecie piskim w latach 2019-2021

Rok	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych spokrewnionych	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych niezawodowych	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych zawodowych	Liczba dzieci w rodzinnych domach dziecka	Ogółem
2019	47	23	8	8	86
2020	45	24	5	8	82
2021	52	33	8	7	100

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz

Liczbę dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej przedstawia powyższa tabela. Jak wynika z danych zawartych w Tabeli nr 2 zaobserwowano wzrost liczby dzieci przebywających w rodzinach zastępczych na terenie Powiatu Piskiego funkcjonujących na przestrzeni poddanych analizie lat. Z danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz wynika, iż w latach 2019-2021 najczęściej dzieci zgodnie z postanowieniami sądu zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych. Taka sytuacja utrzymuje się niezmiennie od kilku lat.

Warto zauważyć, że w przypadku umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych spokrewnionych u dziadków czy rodzeństwa często rodzice naturalni nie wykazują żadnych chęci poprawy swojej sytuacji w celu powrotu dziecka do rodziny naturalnej.

Podsumowując powyższe można stwierdzić, że podstawową formą opieki zastępczej zapewnianą dzieciom z naszego powiatu jest wychowanie w rodzinach zastępczych.

Tabela 3. Liczba rodzin zastępczych utworzonych w powiecie piskim w latach 2019 – 2021

Rok	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe	Rodzinne domy dziecka	Ogółem
2019	6 rodzin (9 dzieci)	—	—	—	6 rodzin (9 dzieci)
2020	5 rodzin (4 dzieci)	2 rodziny (3 dzieci)	—	—	7 rodzin (7 dzieci)
2021	7 rodzin (8 dzieci)	3 rodziny (4 dzieci)	1 rodzina (4 dzieci)	—	11 rodzin (16 dzieci)

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz

Z danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz zawartych w Tabeli nr 3 wynika, że w latach 2019 – 2021 utworzono 24 rodziny zastępcze, w których umieszczono 32 dzieci. Powyższa tabela obrazuje, iż w sposób zróżnicowany powstawały nowe rodziny zastępczej. Na przestrzeni analizowanych lat liczba rodzin zastępczych spokrewnionych wzrosła (w 2019 r. utworzono 6 rodziny, natomiast w 2021 r. 7 rodzin zastępczych spokrewnionych). Biorąc pod uwagę powstałe rodziny zastępcze niezawodowe analiza danych wykazała, iż nastąpił także wzrost tworzenia się rodzin zastępczych niezawodowych (w 2019 r. nie została utworzona żadna rodzina, natomiast w 2021 r. utworzono 3 rodziny)

Ważnym elementem pieczy zastępczej jest tymczasowość. Rola rodziny zastępczej polega na sprawowaniu opieki nad powierzonym dzieckiem do czasu jego powrotu do rodziny biologicznej lub umieszczenia dziecka w rodzinie adopcyjnej.

W celu uregulowania sytuacji prawnej dziecka Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz ściśle współpracuje z Sądem Rejonowym w Pisz, Ośrodkiem Adopcyjnym w Olsztynie Filia w Ełku, Ośrodkami Pomocy Społecznej, rodzinami zastępczymi, Zespołem do Spraw okresowej oceny sytuacji dziecka oraz z rodziną biologiczną. Podczas działań tego typu kładziony jest duży nacisk na podtrzymywanie więzi dzieci przebywających w pieczy zastępczej z ich rodzicami. Część spotkań dzieci z rodzicami biologicznymi odbywa się na terenie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodzin i systemie pieczy zastępczej należy mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowania dziecka poza rodziną do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, prawo powrotu do rodziny oraz do utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów.

I. SZKOLENIA KANDYDATÓW DO PEŁNIENIA FUNKCJI RODZINY ZASTĘPCZEJ

Zgodnie z art.76 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej należy prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszcu stale prowadzi nabór na kandydatów na rodziny zastępcze poprzez działania takie jak rozpowszechnianie informacji w mediach społecznościowych, lokalnej prasie czy też propagowanie wśród społeczności lokalnej plakatów, ulotek i informatorów.

Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka są obowiązani posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej lub prowadzonego przez ośrodek adopcyjny.

Tabela 4. Liczba osób przeszkolonych na kandydatów na rodzinę zastępczą w latach 2019 – 2021

Rok	Liczba osób przeszkolonych na kandydatów na:			Ogółem
	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe	
2019	11	1	0	12
2020	0	0	0	0
2021	27	11	2	40
RAZEM	38	12	2	52

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz

Tabela nr 4 ukazuje, że liczba kandydatów przeszkolonych na rodziny zastępczej na przestrzenie analizowanych lat znacznie wzrosła.

W 2019 r. przeszkolonych zostało 12 osób w tym:

- 11 kandydatów na rodzinę zastępczą spokrewnioną z dzieckiem
- 1 kandydat na rodzinę zastępczą niezawodową.

W 2021 r. liczba wzrosła do 52 przeszkolonych kandydatów, w tym:

- 27 kandydatów na rodzinę zastępczą spokrewnioną z dzieckiem
- 11 kandydatów na rodzinę zastępczą niezawodową oraz
- 2 kandydatów na rodzinę zastępczą zawodową)

II. SZKOLENIA DLA RODZIN ZASTĘPCZYCH ORAZ DZIECI UMIESZCZONYCH W PIECZY ZASTĘPCZEJ

W 2019 roku Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie realizowało projekt „RAZEM przeciwko przemocy w rodzinie” na terenie powiatu piskiego.

Działanie zostało dofinansowane ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach programu osłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

W ramach tego projektu Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz realizowało następujące przedsięwzięcia:

1. Szkolenia dla pracowników instytucji działających na rzecz pomocy rodzinom zagrożonym przemocą z terenu powiatu piskiego:

- Szkolenie „Przemoc wobec dziecka w domu i w szkole jako przyczyna zachowań agresywnych”. W szkoleniu udział wzięło 40 przedstawicieli instytucji odpowiedzialnych za przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

2. Szkolenia dla rodziców z zakresu stosowania prawidłowych metod wychowawczych i kształtujących prawidłowe postawy rodzicielskie oraz zapobiegania przemocy.

- Warsztaty edukacyjne dla rodziców „CYBERPRZEMOC- co i jak?”;
- Warsztaty edukacyjne dla rodziców „Jak wychowywać bez klapsa”;

3. Szkolenia, zajęcia oraz inne formy dla dzieci i młodzieży zagrożonych lub dotkniętych przemocą:

- Cykl spotkań dla dzieci i młodzieży pod hasłem: „Odkryj swoją wewnętrzną siłę - ŻYCIE BEZ PRZEMOCY”;
- Konkurs plastyczny dla dzieci pod hasłem „Uczyńmy świat piękniejszym - STOP PRZEMOCY”;
- Aktywne zajęcia ruchowe - Zajęcia fitness i siłownia dla młodzieży zagrożonej lub dotkniętej przemocą;
- Integracyjna Zabawa Mikołajkowa dla uczestników projektu.

Rok 2020 był rokiem wielu zmian zarówno na płaszczyźnie zawodowej jak i społecznej, w związku z wprowadzonym stanem zagrożenia epidemiologicznego związanego z wystąpieniem pandemii COVID-19 oraz zwiększoną potrzebą korzystania z wszelkich form wsparcia Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz uruchomiło dodatkowe wsparcie w postaci dla mieszkańców powiatu piskiego. Wsparcie obejmowało:

- Pomoc psychologiczną w formie telefonicznych konsultacji psychologicznych;
- Wsparcie specjalisty pracy z rodziną w formie telefonicznych konsultacji udzielane całodobowo.

- Udzielanie porad w ramach „Grupy wsparcia” w postaci indywidualnych konsultacji telefonicznych w postaci specjalistycznego poradnictwa oraz pomocy w postaci interwencji kryzysowej w celu przywrócenia równowagi psychicznej.

W 2021r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszczu zorganizowało:

1. Szkolenia dla pracowników instytucji działających na rzecz pomocy rodzinom zagrożonym przemocą z terenu powiatu piskiego:

- Szkolenie „Mediacja jako forma twórczego rozwiązywania konfliktu”
- Szkolenie „Przyczyny i sposoby zapobiegania zachowaniom suicydalnym”

2. Warsztaty dla dzieci i młodzieży z zakresu przeciwdziałania przemocy:

- Warsztaty dla dzieci i młodzieży w ramach Kampanii „19 Dni Przeciwko Przemocy i Krzywdzeniu Dzieci”. Zasadniczym celem Kampanii jest zwiększenie społecznego zaangażowania w przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci i budowania świata, w którym nie ma przemocy wobec dzieci i młodzieży.

W ramach corocznej Kampanii „Biała Wstążka” dotyczącej przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszczu organizuje w Centrum bezpłatne konsultacje dla mieszkańców powiatu piskiego w ramach akcji „Otwartych drzwi”.

W ramach tej akcji w dzień wolny od pracy organizowany jest dyżur specjalistów z zakresu wsparcia i przeciwdziałania zjawisku przemocy.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszczu od wielu lat aktywnie włącza się w wymienione Kampanie. Jest to szansa na uwrażliwienie społeczeństwa na szeroko rozumiane zjawisko przemocy wokół nas.

Corocznie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszczu opracowuje i rozpowszechnia materiały, w szczególności: ulotki, plakaty, broszury, artykuły, informacje udostępniane w mediach społecznościowych na temat m. in. prawidłowych metod wychowawczych, postaw rodzicielskich, możliwości uzyskania pomocy dot. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych, form wsparcia oraz aktualnie podejmowanych działań w tym zakresie

Zadania administracji publicznej oraz zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Za organizację pieczy zastępczej odpowiada powiat, zaś obowiązek ten realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz. Zgodnie z art. 33 tejże ustawy, piecza zastępcza ma zapewnić:

- pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym;
- przygotowanie dziecka do:
  - godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
  - pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki,
  - nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych;
- zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno -rekreacyjnych.

W powiecie piskim głównymi przyczynami umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej są:

- niezaradność życiowa rodziców
- alkoholizm
- przemoc domowa
- choroby psychiczne rodziców

Po ukończeniu 18 roku życia i usamodzielnieniu większość dzieci objętych pieczą zastępczą wraca do swojej rodziny biologicznej. Dzieci opuszczające pieczę zastępczą mogą skorzystać z pomocy w postaci zamieszkania w mieszkaniu chronionym treningowym działającym przy PCPR w Pisz.

Pamiętać jednak należy, że zdarza się, iż dzieci z powiatu piskiego umieszczane są w pieczy na terenie innych powiatów, szczególnie dotyczy to rodzin spokrewnionych z dzieckiem.

W rodzinie zastępczej zawodowej lub rodzinie zastępczej niezawodowej, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 3 dzieci lub osób pełnoletnich, przebywających w pieczy zastępczej. W razie konieczności umieszczenia w rodzinie zastępczej rodzeństwa, za zgodą rodziny zastępczej oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, jest dopuszczalne umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci.

W rodzinnym domu dziecka, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz pełnoletnich wychowanków przebywających w pieczy zastępczej.

W razie konieczności umieszczenia w rodzinnym domu dziecka rodzeństwa, za zgodą prowadzącego rodzinny dom dziecka oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, jest dopuszczalne umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci.

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- 2) przygotowanie, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku;
- 3) pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- 4) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- 5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- 7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka.

W okresie od 2019 r. do 2021 r., wszystkie rodziny zastępcze pozostające pod opieką Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Piszku objęte były opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej to nowy zawód, którego powstanie stanowi wyraz konieczności specjalizowania się pracowników wspierających specyficzne środowiska rodzinne, jakimi są rodziny zastępcze. Są oni osobami bezpośrednio odpowiedzialnymi za właściwą współpracę (pozyskiwanie informacji, uzyskiwanie właściwego wsparcia od pracowników, wspólne projektowanie zmian w rodzinach, mediacje między stronami) z takimi instytucjami, jak przedszkola i szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, sądy rodzinne, zespoły kuratorskiej służby sądowej, placówki służby zdrowia, instytucje opiekuńczo-wychowawcze (np. ognisko wychowawcze, młodzieżowy ośrodek socjoterapeutyczny, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy czy schronisko dla nieletnich), komornik sądowy itd. Problemy, z którymi w swojej pracy zawodowej spotykają się koordynatorzy, znacznie wykraczają poza te związane z procesem wychowania. Dzieci i młodzież pozbawione właściwej opieki rodziców mogą przejawiać trudności adaptacyjne, niedostosowanie społeczne czy zaburzenia osobowości. Wynikają one z traumatycznych przeżyć będących efektem zaniedbania, śmierci rodzica, przemocy, uzależnień itd.

Na potrzeby niniejszego opracowania badaniom poddano 4 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej zatrudnionych w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Piszku.

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej zostali zapytani o najczęściej napotymane utrudnienia uniemożliwiające prawidłowe funkcjonowanie rodziny na wielu płaszczyznach w swojej pracy z rodzinami zastępczymi.

Jak wynika z wykresu poniżej koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej jako najczęstsze problemy występujące w pracy z rodziną wskazują trudności dzieci w szkole, zaburzenia zachowania i emocji u dzieci oraz zaburzenia więzi, z którymi borykają się wychowankowie rodzin zastępczych.

Wykres 1. Najczęstsze problemy występujące w pracy koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej

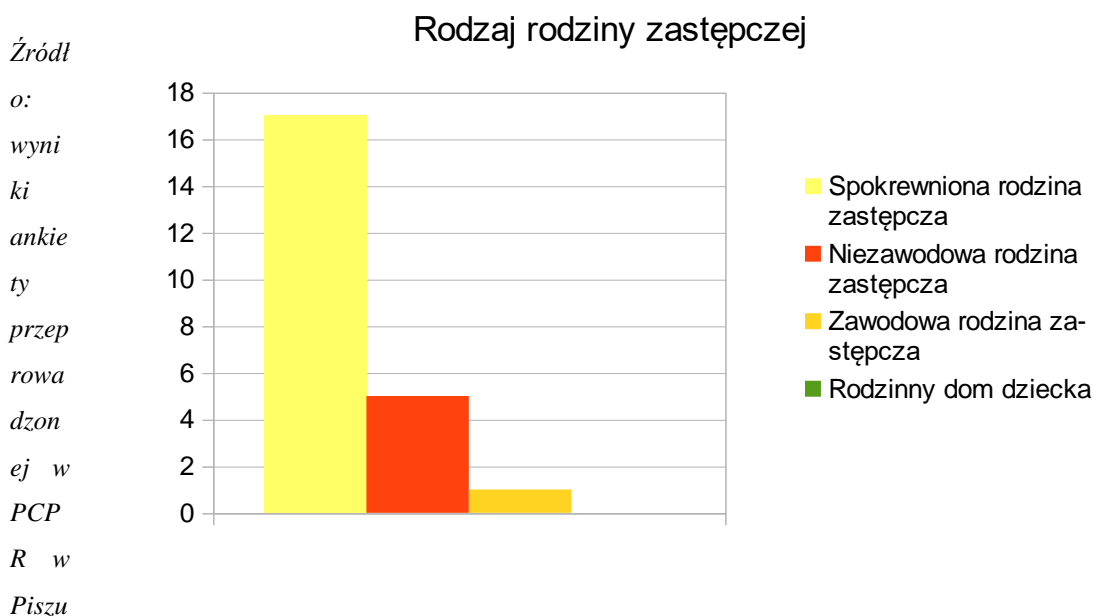
Na problemy występujące rzadziej koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej wskazują trudności w kontaktach rodziny zastępczej z rodziną biologiczną, trudności okresu dojrzewania oraz uzależnienia od środkach psychoaktywnych, natomiast według badanych respondentów problemy takie jak zaburzenia FAS czy fonoholizm występują sporadycznie.

W rodzinnych formach pieczy zastępczej przebywają dzieci, które z różnych względów znalazły się w trudnej sytuacji życiowej i nie mogą pozostać pod opieką rodziców. Każde dziecko pragnie domu i rodziny, która da wsparcie i poczucie bezpieczeństwa, doceni i pokieruje. Nie każde dziecko jednak ma tyle szczęścia, by móc wzrastać w takich warunkach. Rodzina zastępcza jest jedną z podstawowych, tymczasowych form pieczy zastępczej, z założenia dziecko z rodziny zastępczej może wrócić do swojej rodziny, zostać adoptowane lub usamodzielnąć się. Dziecko umieszczone w pieczy zastępczej ma specjalne potrzeby, wymaga dużo uwagi i pozytywnych wzmocnień, cierpliwości i zrozumienia. Nabywane i posiadane doświadczenie w pełnieniu funkcji rodziny zastępczej jest kluczowe dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania umieszczonych w nich dzieci.

Wychodząc naprzeciw potrzebom rodzin zastępczych w zakresie posiadanego doświadczenia oraz na potrzeby niniejszego opracowania rodziny zastępcze z terenu powiatu piskiego zaproszono do udziału w badaniu prowadzonym przez Powiatowe Centrum Pomocy

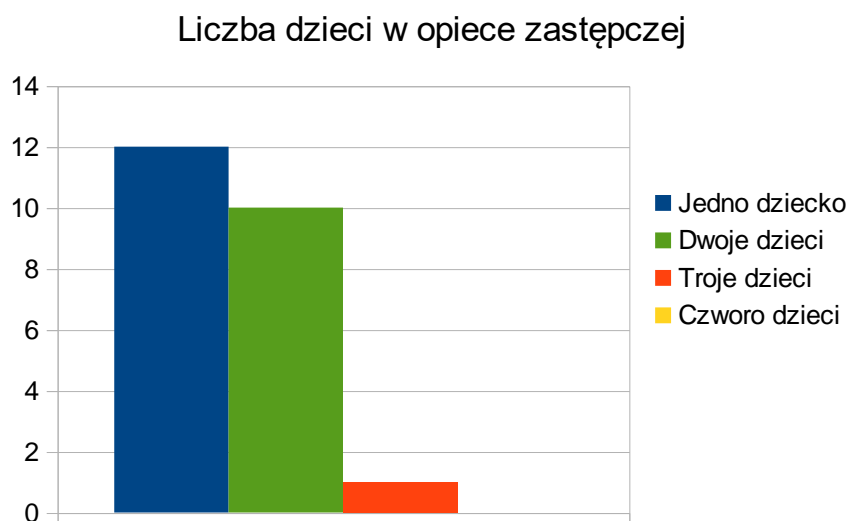
Rodzinie w Pisz. Chęć uczestnictwa w anonimowy badaniu wyraziły 23 rodziny zastępczej, które zostały poddane badaniu.

Wykres 2. Dane dotyczące rodzaju pełnionej funkcji w pieczy zastępczej

Jak wynika z wykresu w badaniu uczestniczyło 17 rodzin zastępczych spokrewnionych, 5 rodzin zastępczych pełniących funkcję niezawodowej rodziny zastępczej oraz 1 rodzina będąca zawodową rodziną zastępczą.

Wykres 3. Dane dotyczące liczby dzieci będących pod opieką rodziny zastępczej

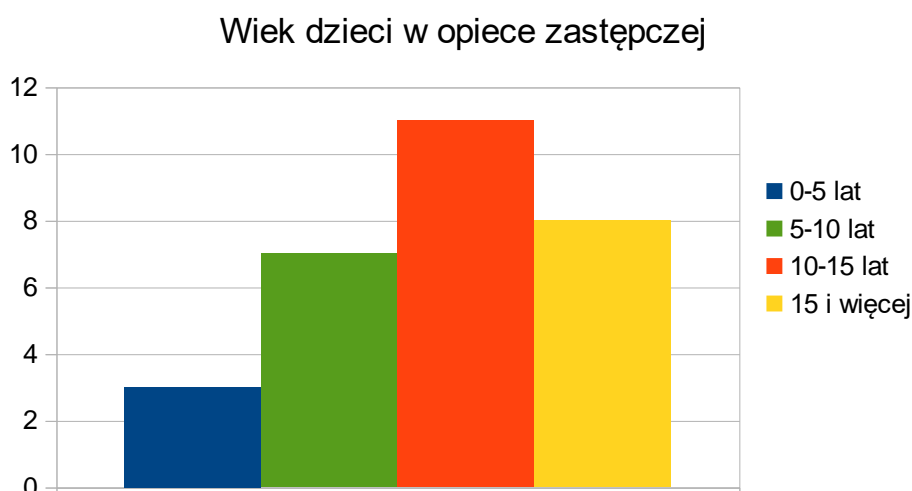

Źródło: wyniki ankiety przeprowadzonej w PCPR w Pisz

Analizując powyższy wykres najwięcej respondentów zadeklarowało, że sprawuje opiekę zastępczą nad 1 dzieckiem, 10 pytanym wskazało, że stanowi rodzinę zastępczą dla 2 wychowanków. Tylko 1 ankietowany zadeklarował opiekę nad trójką dzieci.

Dziecko umieszcza się w pieczy zastępczej do czasu zaistnienia warunków umożliwiających jego powrót do rodziny albo umieszczenia go w rodzinie przysposabiającej. W świetle przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej pełnoletni wychowanek pieczy zastępczej może pozostać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo placówce opiekuńczo-wychowawczej do 25. roku życia, pod warunkiem że pobiera naukę. Poniższe wykresy obrazują wiek dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej oraz czas ich pobytu tam.

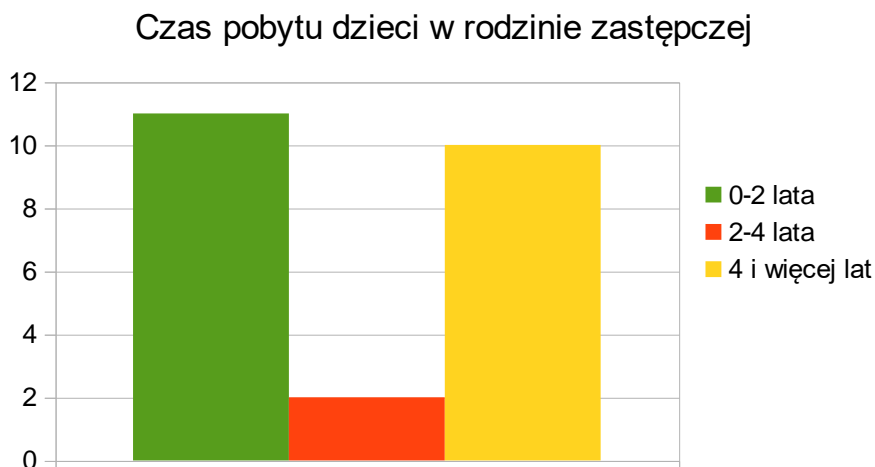
Wykres 4. Dane dotyczące wieku dzieci będących pod opieką rodzin zastępczych

Źródło: wyniki ankiety przeprowadzonej w PCPR w Pisz

Analiza powyższych danych wskazuje, że najwięcej dzieci przebywających w rodzinach zastępczych jest w wieku 10-15 lat, najmniej natomiast tych najmłodszych w wieku od 0 do 5 lat.

Wykres 5. Dane dotyczące czasu pobytu dzieci będących pod opieką rodzin zastępczych

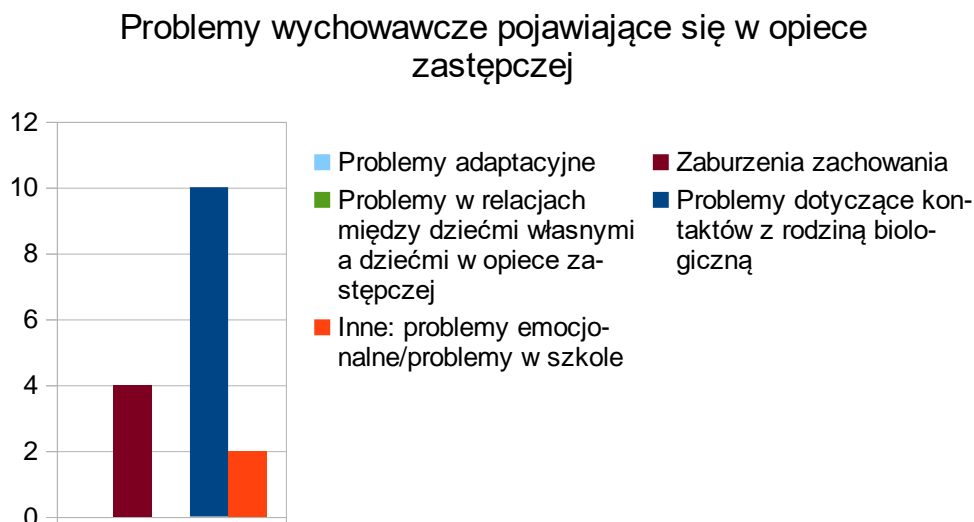
Źródło: wyniki ankiety przeprowadzonej w PCHOR w Pisz

Z przytoczonych danych wynika, że czas pobytu dzieci w rodzinach zastępczych najczęściej waha się w granicach 0-2 lata oraz 4 lata i więcej. Można zatem wnioskować, że jeśli sytuacja dzieci prawna dotycząca pobytu w pieczy zastępczej nie zmieni się, w ciągu pierwszych dwóch lat pozostają oni w pieczy zastępczej na dłużej.

Ogólnie przyjmuje się, że **problemy wychowawcze** to takie zachowanie dziecka, które stoi w sprzeczności z przyjętymi i stosowanymi normami społecznymi. O problemach **wychowawczych** mówimy wtedy, gdy takie zachowanie nie poddaje się zwyczajowym zabiegom **wychowawczym** i ma znamiona uporczywego. Rodziny zastępcze zostały zapytane o problemy wychowawcze najczęściej pojawiające się w opiece zastępczej.

Wykres

6. Dane dotyczące problemów wychowawczych pojawiających się w opiece zastępczej

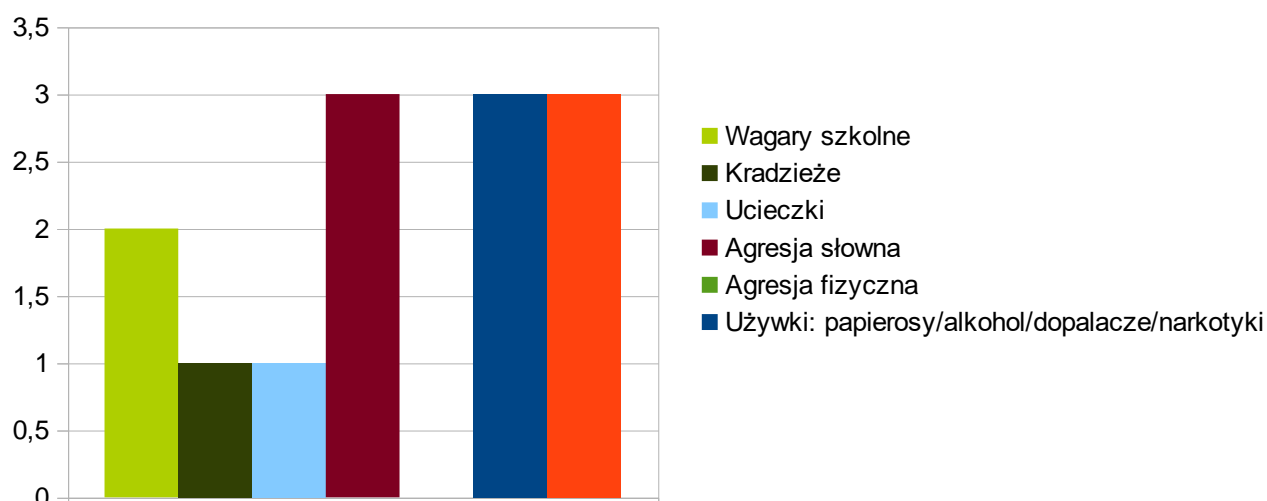

Źródło: wyniki ankiety przeprowadzonej w PCPR w Pieszku

Przytoczone dane wskazują, że jako najczęstsze problemy pojawiające się w opiece zastępczej rodziny zastępcze wskazują problemy dotyczące kontaktów z rodziną biologiczną. Jako mniej występujące problemy respondenci wskazali zaburzenia zachowania oraz inne problemy m.in. emocjonalne czy też problemy związane z edukacją.

Wykres 7. Dane dotyczące najczęstszych problemów dzieci objętych opieką zastępczą

Najczęstsze problemy dzieci objętych opieką zastępczą

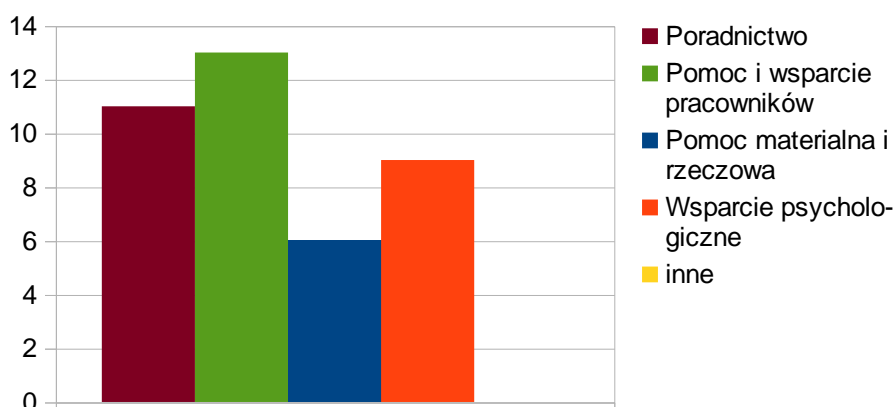
Źródło: wyniki ankiety przeprowadzonej w PCPR w Pieszce

Szczegółowa analiza problemu wskazuje, że ankietowani jako najczęstsze problemy dzieci przebywających w pieczy zastępczej wskazywali agresję zarówno tą słowną jak i fizyczną oraz nadużywanie wszelkiego rodzaju używek.

Rodzina zastępcza ma możliwość uzyskania wsparcia i szeregu form pomocy w radzeniu sobie z problemami pojawiającymi się w opiece i wychowaniu dzieci przebywających w pieczy zastępczej. Poniższy wykres obrazuje najbardziej potrzebną deklarowaną formę pomocy rodzinie zastępczej

Wykres 8. Dane dotyczące najczęstszych problemów dzieci objętych opieką zastępczą

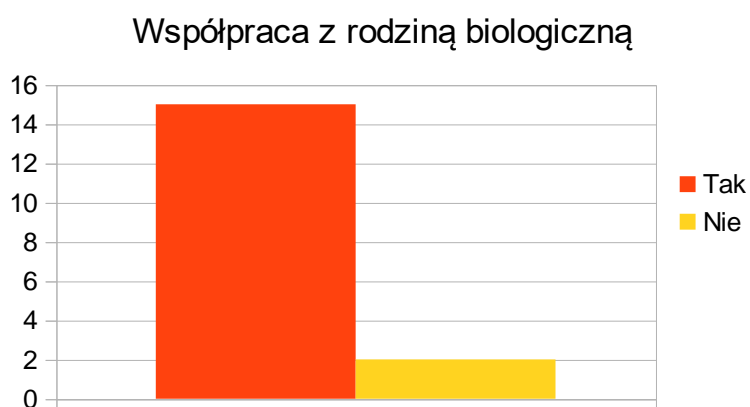
Najbardziej potrzebna forma pomocy rodzinie zastępczej

Uzyskane dane ujęte w Wykresie powyżej wskazują, iż jako najbardziej potrzebną formę pomocy rodzinie zastępczej ankietowani wskazali pomoc i wsparcie pracowników stale współpracujących w rodzinami zastępczymi oraz ogólnorozumiane pojęcie poradnictwa. W najmniejszym stopniu oczekali pomocy materialnej i rzeczowej.

Dziecko umieszczone w rodzinie zastępczej ma prawo do utrzymywania osobistego kontaktu z rodziną biologiczną oraz w przypadku wystąpienia przesłanek powrotu do rodziny naturalnej. O ile jest to możliwe rodzice zastępczy w swoich działaniach powinni współpracować z rodziną biologiczną nad powrotem dziecka do środowiska rodzinnego. Szczegółowa analiza danych została zawarta w wykresie poniżej.

Wykres 9. Dane dotyczące współpracy rodziny zastępczej z rodziną biologiczną

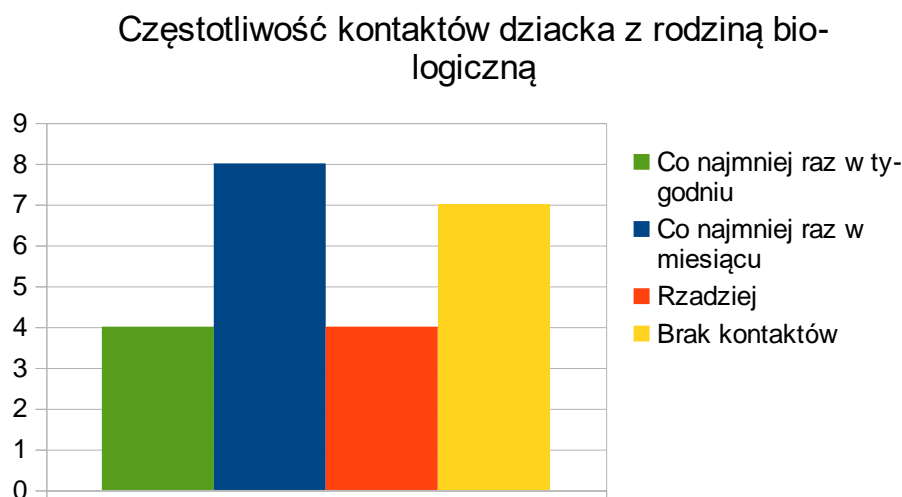
Źródło: wyniki ankiety przeprowadzonej w PCPR w Pieszce

Jak wynika z danych zawartych w Wykresie 9 zdecydowana większość rodzin zastępczych deklaruje współpracowanie z rodziną biologiczną na rzecz dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej. Ze wszystkich ankietowanych tylko 2 rodziców zastępczych nie zadeklarowało występowania takiej współpracy.

Jak już wspomniano wcześniej dziecko ma prawo do utrzymywania kontaktów z rodziną biologiczną z wyjątkiem sytuacji, w których Sąd zakazał takich kontaktów. Na wykresach poniżej zawarto dane dotyczące tych kontaktów.

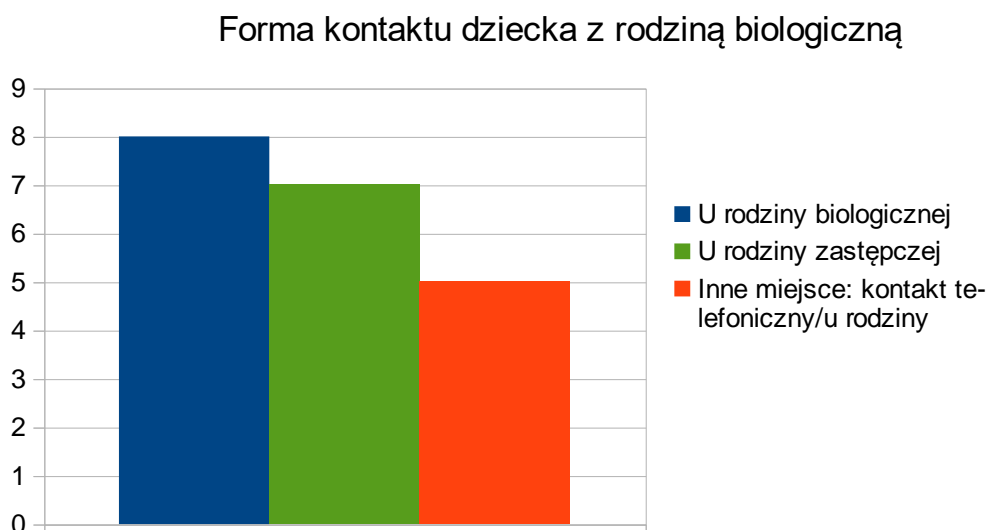
Wykres 10. Dane dotyczące częstotliwości kontaktów dziecka z rodziną biologiczną

Źródło: wyniki ankiety przeprowadzonej w PCPR w Pieszce

Ankietowani zapytani o częstotliwość kontaktów dziecka przebywającego w rodzinie zastępczej wskazywali dość zróżnicowane odpowiedzi. Badani respondenci w największej mierze deklarowali kontakt dziecka z rodziną biologiczną co najmniej raz w miesiącu oraz zupełny brak kontaktów.

Wykres 11. Dane dotyczące formy kontaktu dziecka z rodziną biologiczną

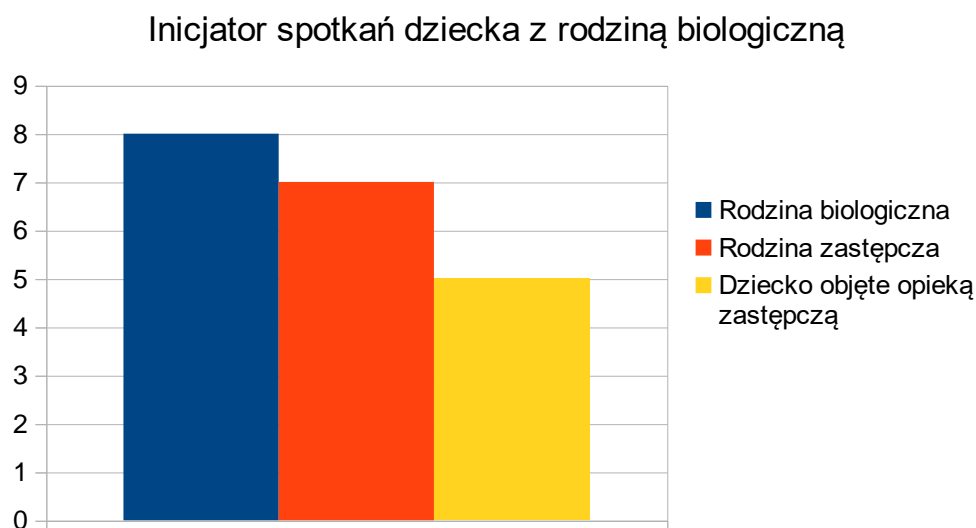

Źródło: wyniki ankiety przeprowadzonej w PCPR w Pieszce

Jak wynika z wykresu powyżej najczęstszą formą kontaktu deklarowaną przez ankietowani był kontakt u rodziny biologicznej, równie często kontakt ten występował w miejscu zamieszkania rodziny zastępczej. Najmniej deklarowaną formą kontaktu było inne miejsce lub kontakt telefoniczny.

Kontakt dziecka z rodziną biologiczną, o ile to możliwe jest nierzadko ważnym aspektem pobytu dziecka w pieczy zastępczej. Poniższe wykres obrazuje kto jest inicjatorem takich spotkań.

Wykres 12. Dane dotyczące formy kontaktu dziecka z rodziną biologiczną

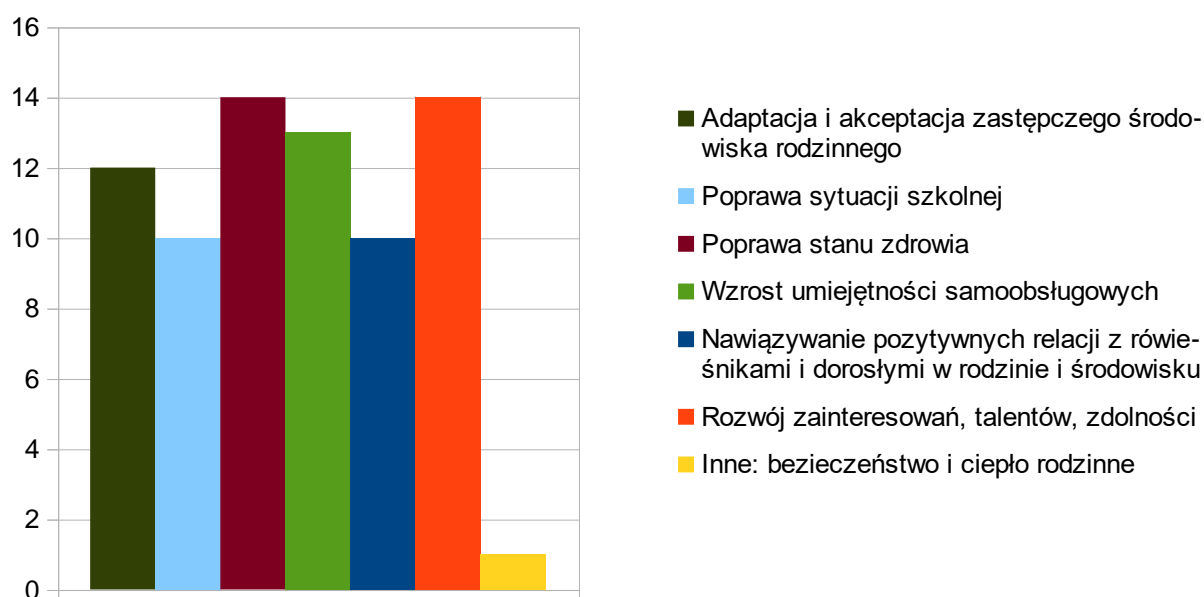
Źródło: wyniki ankiety przeprowadzonej w PCPR w Pisz

Powyższe zestawienie ukazuje, że inicjatorem spotkań dziecka z rodziną biologiczną najczęściej jest właśnie rodzina biologiczna, rzadziej jest to rodzina zastępcza. Najmniej respondentów udzieliło odpowiedzi, iż inicjatorem takich spotkań jest dziecko.

Dzieci, które trafiają do pieczy zastępczej niosą ze sobą bagaż doświadczeń, z którymi poradzić sobie może tylko dorosły. Dorosły, który nie ocenia, za to rozumie emocje dziecka, rozumie jego potrzeby i jest gotowy na te potrzeby adekwatnie odpowiadać. Wieloletnie zaniedbania sprawiają, że dzieci wymagają pomocy w różnych obszarach, zarówno edukacyjnym, jak i emocjonalnym, czy zdrowotnym. Innymi słowy opieka nad dziećmi to pomoc w nauce, konsultacje u lekarzy i specjalistów, towarzyszenie dzieciom nawet w prostych czynnościach domowych, uspokajanie i pocieszanie z wielką delikatnością i szacunkiem do dziecka i jego przeżyć. To wymaga ze strony opiekunów wytrwałości, siły, empatii, wiary i nadziei również wtedy, gdy efekty własnego zaangażowania wydają się niewielkie. Pozytywne zmiany w zachowaniu i funkcjonowaniu dziecka w czasie sprawowania opieki zastępczej obrazuje wykres poniżej.

Wykres 13. Dane dotyczące pozytywnych zmian w zachowaniu i funkcjonowania

Pozytywne zmiany w zachowaniu i funkcjonowaniu dziecka w czasie sprawowania opieki zastępczej

Źródło: wyniki ankiety przeprowadzonej w PCPR w Pisz

Rezultaty badań ukazane w Wykresie 13 ukazują, iż podczas badanych respondentów najczęściej występującymi pozytywnymi zmianami w zachowaniu i funkcjonowaniu dziecka w czasie sprawowania opieki zastępczej był rozwój zainteresowań, talentów i zdolności, poprawa ich stanu zdrowia, wzrost umiejętności samoobsługowych oraz adaptacja i akceptacja zastępczego środowiska rodzinnego. Ankietowani jako najmniej występujące pozytywne zmiany wskazali uzyskanie poczucia bezpieczeństwa i ciepła rodzinnego.

Najbardziej pożądaną formą pieczy zastępczej jest forma rodzinna z uwagi na możliwość stworzenia warunków opieki i wychowania najbardziej zbliżonych do rodziny naturalnej.

Dziecko może przebywać w rodzinie zastępczej do 18 roku życia, a w przypadku podjęcia dalszego kształcenia nie dłużej niż do 25 roku życia oraz w przypadku zmiany sytuacji prawnej może ustać potrzeba sprawowania dalszej opieki w pieczy zastępczej. Kandydaci na rodziny zastępcze, podejmując decyzje o utworzeniu rodziny zastępczej, muszą posiadać świadomość czasowości opieki nad dzieckiem oraz brać pod uwagę i akceptować możliwość powrotu dziecka do rodziny naturalnej lub umieszczenia dziecka w rodzinie adopcyjnej.

Poniżej przedstawiamy tabelę, w której wskazano liczbę dzieci opuszczających pieczę zastępczą (rodzinną), w związku z powrotem do rodziny biologicznej lub do rodziny adopcyjnej.

Tabela 5. Liczba dzieci opuszczających pieczę zastępczą (rodzinną) w związku z powrotem do rodziny biologicznej lub do rodziny adopcyjnej w latach 2019-2021

Forma pieczy	2019		2020		2021	
	Powrót dziecka do rodziny biologicznej	Umieszczenie w rodzinie adopcyjnej	Powrót dziecka do rodziny biologicznej	Umieszczenie w rodzinie adopcyjnej	Powrót dziecka do rodziny biologicznej	Umieszczenie w rodzinie adopcyjnej
Rodzina zastępcza spokrewniona	1	0	0	0	0	0
Rodzina zastępcza niezawodowa	1	0	0	1	0	0
Rodzina zastępcza zawodowa	1	0	0	0	0	0
Rodzinny dom dziecka	2	0	0	0	0	0
RAZEM	5	0	0	1	0	0

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pieszce

Dzieci przebywające w pieczy zastępczej w przypadku możliwości powrotu do rodziny naturalnej lub umieszczenia dziecka w rodzinie adopcyjnej opuszczają rodziny zastępcze. Jak wynika z powyższej tabeli na przestrzeni analizowanych lat wzrasta liczba dzieci opuszczających rodziny zastępczej z przyczyn powrotu do rodziny biologicznej lub też umieszczenia w rodzinie adopcyjnej. W 2019 r. 5 dzieci powróciło do rodziny biologicznej. W 2020 r. 1 dziecko zostało adoptowane.

W przypadku dzieci pozostających w pieczy zastępczej podejmowana jest praca z rodzicami biologicznymi, aby umożliwić małoletnim jak najszybszy powrót do środowiska rodzinnego. Jeżeli jednak, mimo podejmowanych działań, zgodnie z założeniami Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, powrót dziecka do rodziny nie będzie możliwy, konieczne jest podjęcie wszelkich możliwych kroków w kierunku uregulowania sytuacji prawnej dziecka i jego przysposobienie przez rodzinę adopcyjną.

Zgodnie z art. 128 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej organizator rodzinnej pieczy zastępczej ocenia:

- sytuację dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej oraz w rodzinnym domu dziecka;
- rodzinę zastępczą oraz prowadzącego rodzinny dom dziecka.

Ocena sytuacji dziecka powinna być przeprowadzana w miarę potrzeb, jednak w przypadku dzieci w wieku poniżej 3 lat nie rzadziej niż co 3 miesiące, a w przypadku dzieci starszych nie rzadziej niż co 6 miesięcy.

Oceny rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka dokonuje się pod względem predyspozycji do pełnienia powierzonych im funkcji oraz jakości wykonywanej pracy. Pierwszej oceny rodzinnego rodzinnego domu dziecka dokonuje się nie później niż przed upływem roku od umieszczenia pierwszego dziecka w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka. Kolejna ocena jest dokonywana po upływie roku od dokonania pierwszej, następne natomiast nie rzadziej, niż co 3 lata.

Szkolenia rodzin zastępczych

Zgodnie z art.76 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej należy prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszcu stale prowadzi nabór na kandydatów na rodziny zastępcze poprzez działania takie jak rozpowszechnianie informacji w mediach społecznościowych, lokalnej prasie czy też propagowanie wśród społeczności lokalnej plakatów, ulotek i informatorów.

Pełnienie funkcji rodziny zastępczej oraz prowadzenie rodzinnego domu dziecka może być powierzone osobom, które:

- ✓ dają rękojmię należytego sprawowania pieczy zastępczej;
- ✓ nie są i nie były pozbawione władzy rodzicielskiej, oraz władza rodzicielska nie jest im ograniczona ani zawieszona;
- ✓ wypełniają obowiązek alimentacyjny - w przypadku gdy taki obowiązek w stosunku do nich wynika z tytułu egzekucyjnego;
- ✓ nie są ograniczone w zdolności do czynności prawnych;

- ✓ są zdolne do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem, co zostało potwierdzone: zaświadczeniem lekarskim o stanie zdrowia wystawionym przez lekarza podstawowej opieki oraz opinią o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka
- ✓ przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z tym że w przypadku cudzoziemców ich pobyt jest legalny;
zapewnią odpowiednie warunki bytowe i mieszkaniowe umożliwiające dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym: rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego, właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań, wypoczynku i organizacji czasu wolnego.
- ✓ Pełnienie funkcji rodziny zastępczej niezawodowej lub zawodowej oraz prowadzenie rodzinnego domu dziecka może być powierzone osobom, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo.
- ✓ W przypadku rodziny zastępczej niezawodowej co najmniej jedna osoba tworząca tę rodzinę musi posiadać stałe źródło dochodów.

Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka są obowiązani posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej lub prowadzonego przez ośrodek adopcyjny.

Poniżej przedstawioną tabelę, w których wskazano liczbę osób przeszkolonych na kandydatów na rodzinę zastępczą w latach 2019-2021

Tabela 6. Liczba osób przeszkolonych na kandydatów na rodzinę zastępczą w latach 2019 – 2021

Rok	Liczba osób przedszkolnych na kandydatów na:			
	Rodziny zastępcze	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze	Ogółem

	spokrewnione		zawodowe	
2019	11	1	0	12
2020	0	0	0	0
2021	27	11	2	40
RAZEM	38	12	2	52

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz

Tabela nr 6 ukazuje, że liczba kandydatów przeszkolonych na rodziny zastępczej na przestrzenie analizowanych lat znacznie wzrosła. W 2019 r. przeszkolonych zostało 12 osób (w tym 11 kandydatów na rodzinę zastępczą spokrewnioną z dzieckiem i 1 kandydat na rodzinę zastępczą niezawodową). W 2021 r. liczba wzrosła do 52 przeszkolonych kandydatów (w tym 27 kandydatów na rodzinę zastępczą spokrewnioną z dzieckiem i 11 kandydatów na rodzinę zastępczą niezawodową oraz 2 kandydatów na rodzinę zastępczą zawodową)

3.2. INSTYTUCJONALNA PIECZA ZASTĘPCZA

Instytucje opiekuńczo-wychowawcze mają na celu zapewnienie całodobowej i kompleksowej opieki nad wychowankami w zależności od potrzeb dzieci kieruje się do placówki określonego rodzaju:

- ✓ interwencyjnej
- ✓ specjalistycznej
- ✓ terapeutycznej
- ✓ socjalizacyjnej
- ✓ wielofunkcyjnej

Instytucjonalna piecza zastępcza to system pieczy zastępczej sprawowany w formie całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych. Instytucjonalna piecza zastępcza podlega następującemu podziałowi:

- placówki opiekuńczo-wychowawczej;
- regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej;
- interwencyjnego ośrodka adopcyjnego.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 października 2007 r. w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych przez placówkę należy rozumieć całodobową placówkę opiekuńczo-wychowawczą, typu rodzinnego, socjalizacyjnego i interwencyjnego. Placówka w zakresie opieki nad dzieckiem współpracuje z powiatowym centrum pomocy rodzinie oraz z rodziną dziecka, a w zakresie życia rodzinnego — z rodzinami zaprzyjaźnionymi.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza:

- zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne;
- realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku;
- umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej;
- podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny;
- zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych;
- obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi;
- zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub diagnostyczno-terapeutycznego są umieszczane dzieci powyżej 10 roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie. Umieszczenie dziecka poniżej 10 roku życia w wyżej wymienionych placówkach opiekuńczo-wychowawczych jest możliwe w przypadku, gdy w danej placówce opiekuńczo-wychowawczej umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.

Poniżej przedstawiono schemat podziału instytucjonalnej pieczy zastępczej zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Rysunek 4. Schemat podziału instytucjonalnej pieczy zastępczej

Źródło: <https://gopskoscielec.pl/wspieranie-rodziny-i-pieczka-zastepcza>

Placówka opiekuńczo-wychowawcza:

- **Całodobowa placówka opiekuńczo-wychowawcza typu socjalizacyjnego:**
  - ✓ zapewnia dziecku opiekę całodobową i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby;
  - ✓ zapewnia zajęcia wychowawcze, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym — odpowiednią rehabilitację i zajęcia specjalistyczne;
  - ✓ zapewnia dzieciom kształcenie, wyrównywanie opóźnień rozwojowych i szkolnych;
  - ✓ podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny naturalnej, znalezienia rodziny przysposabiającej lub umieszczenia w rodzinnych formach opieki zastępczej;
  - ✓ pracuje z rodziną dziecka;
  - ✓ organizuje dla swoich wychowanków odpowiednie formy opieki w środowisku, grupy usamodzielniające oraz kontakt z rodzinami zaprzyjaźnionymi;
  - ✓ może prowadzić hostel oraz mieszkanie usamodzielnienia
- **Całodobowa placówka opiekuńczo-wychowawcza typu interwencyjnego** zapewnia dziecku:

- ✓ doraźną opiekę na czas trwania sytuacji kryzysowej;
- ✓ dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych;
- ✓ opiekę i wychowanie do czasu powrotu do rodziny naturalnej lub umieszczenia w rodzinie adopcyjnej albo zastępczej, całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego albo socjalizacyjnego;
- ✓ dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej odpowiedniej do zaburzeń i odchyleń rozwojowych lub specyficznych trudności w uczeniu się.

Placówka interwencyjna przyjmuje dzieci w sytuacjach wymagających natychmiastowego rozpoczęcia sprawowania opieki i wychowania. Do placówki interwencyjnej są przyjmowane dzieci od 11. roku życia na podstawie rozstrzygnięcia sądu w sprawach opiekuńczych, niezależnie od miejsca zamieszkania. W wyjątkowych przypadkach do placówki interwencyjnej mogą być przyjmowane dzieci młodsze. Placówka interwencyjna może specjalizować się w opiece nad niemowlętami przygotowywanymi do adopcji. Placówka interwencyjna sporządza diagnozę psychologiczno-pedagogiczną dziecka i diagnozę jego sytuacji rodzinnej oraz ustala wskazania do dalszej pracy z dzieckiem.

Placówka interwencyjna informuje centrum pomocy o przebywających w niej dzieciach. Pobyt dziecka w placówce interwencyjnej nie może trwać dłużej niż 3 miesiące. W przypadku gdy postępowanie sądowe w sprawie uregulowania sytuacji prawnej dziecka jest w toku, pobyt w placówce interwencyjnej może być przedłużony, nie dłużej jednak niż o 3 miesiące. Placówka interwencyjna może prowadzić hostel.

- **Całodobowa placówka opiekuńczo-wychowawcza typu rodzinnego:**

- ✓ tworzy jedną, wielodzietną rodzinę dla dzieci, którym nie znaleziono rodziny zastępczej lub przysposabiającej;
- ✓ wychowuje dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się;
- ✓ umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu;
- ✓ zapewnia dzieciom kształcenie, wyrównywanie opóźnień rozwojowych i szkolnych;
- ✓ ustala zasady kontaktów dziecka z rodzicami w porozumieniu z sądem, centrum pomocy i ośrodkiem adopcyjno-opiekuńczym.

- **Placówka specjalistyczno-terapeutyczna** sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności:
  - ✓ legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności
  - ✓ wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii
  - ✓ wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych.
  - ✓ zapewnia dziecku dzienną i całodobową opiekę oraz wychowanie, realizując zadania przewidziane dla placówki wsparcia dziennego, placówki interwencyjnej i placówki socjalizacyjnej, a także łączyienne i całodobowe działania terapeutyczne, interwencyjne i socjalizacyjne skierowane na dziecko i rodzinę dziecka;
  - ✓ zapewnia zajęcia wychowawcze, socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne, rekompensujące braki w wychowaniu w rodzinie w przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym także odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza współpracuje, w zakresie wykonywanych zadań, z sądem, powiatowym centrum pomocy rodzinie, rodziną, asystentem rodziny, organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej oraz z innymi osobami i instytucjami, które podejmują się wspierania działań wychowawczych placówki opiekuńczo-wychowawczej, w szczególności w zakresie przygotowania dziecka do samodzielnego życia, jeżeli osoby te uzyskają akceptację dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej oraz pozytywną opinię organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego są umieszczane dzieci powyżej 10 roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie.

Umieszczenie dziecka poniżej 10 roku życia w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego jest możliwe w przypadku, gdy w danej placówce opiekuńczo-wychowawczej umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.

Dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, po wyczerpaniu możliwości znalezienia rodziny zastępczej jest umieszczane w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Na terenie powiatu piskiego nie funkcjonuje placówki opiekuńczo- wychowawcza. W związku z tym dzieci z terenu powiatu piskiego umieszczane są na terenie innych powiatów.

Najczęściej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych sąd umieszcza dzieci, które:

- ✓ wymagające szczególnej opieki;
- ✓ mają trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie;
- ✓ gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka;
- ✓ gdy dotyczy to licznego rodzeństwa

Tabela 7. Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2019 – 2021

Rok	Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo- wychowawczych
2019	2
2020	6
2021	5

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz

Dane zawarte w Tabeli nr 7 wskazują, że w latach 2019-2021 na podstawie postanowienia sądu umieszczono 13 dzieci w placówkach opiekuńczo –wychowawczych. W 2019 roku sąd wydał 2 postanowienia o umieszczeniu dziecka w placówce, w 2020 roku – 6 dzieci w tym 3 rodzeństwa, w 2021 r. – 5 dzieci. Zaobserwowany wzrost liczny dzieci umieszczonych w placówkach różnego typu może wynikać z różnego rodzaju trudności występujących w funkcjonowaniu rodziny biologicznej, funkcjonowaniu dziecka w rodzinie zastępczej czy też rodzinie biologicznej lub też może wynikać z liczebności rodzeństwa oraz stanu zdrowia dziecka.

3.3. Pełnoletni wychowankowie

Przygotowanie dziecka przebywającego w pieczy zastępczej do samodzielnego funkcjonowania jest ważnym zadaniem rodziny zastępczej czy też placówki opiekuńczo-wychowawczej. Osoba usamodzielniana wskazuje opiekuna procesu usamodzielnienia

i wspólnie z osobami odpowiedzialnymi opracowuje indywidualny program usamodzielnienia. W procesie tym uczestniczy również pracownik Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

Warunkiem przyznania pomocy na kontynuowanie nauki i na usamodzielnienie jest złożenie wniosku oraz posiadanie zatwierdzonego indywidualnego programu usamodzielnienia, określającego w szczególności:

- zakres współdziałania osoby usamodzielnianej z opiekunem usamodzielnienia;
- sposób uzyskania przez osobę usamodzielnianą wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz w podjęciu przez osobę usamodzielnianą zatrudnienia.

Osoba usamodzielniana, co najmniej rok przed osiągnięciem 18 roku życia wskazuje osobę, która podejmuje się pełnienia funkcji opiekuna usamodzielnienia oraz przedstawia pisemną zgodę tej osoby.

Indywidualny program usamodzielnienia jest opracowywany przez osobę usamodzielnianą wspólnie z opiekunem usamodzielnienia, co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą 18 roku życia, a następnie jest zatwierdzany przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie powiatu właściwego do ponoszenia wydatków na finansowanie pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie.

Osobie opuszczającej rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną w przypadku, gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu:

- przyznaje się pomoc na:
  - ✓ **kontynuowanie nauki**-osoba usamodzielniana składa w powiecie właściwym ze względu na miejsce zamieszkania przed umieszczeniem w pieczy zastępczej;
  - ✓ **usamodzielnienie**– osoba usamodzielniana składa w powiecie właściwym ze względu zamieszkania przed umieszczeniem w pieczy zastępczej;
  - ✓ **zagospodarowanie**-osoba usamodzielniana składa w powiecie właściwym ze względu na osiedlenie się;
  - ✓ udziela się pomocy w uzyskaniu mieszkania i zatrudnienia.

Pomoc na kontynuowanie nauki przyznaje się osobie usamodzielnianej, jeżeli kontynuuje naukę:

- w szkole;
- w zakładzie kształcenia nauczycieli;
- w uczelni;
- na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia;
- u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego.

Poniżej przedstawiono dane zawarte w tabeli, na której przedstawiono liczbę usamodzielnianych wychowanków opuszczających rodziny zastępcze lub placówki opiekuńczo-wychowawczych w latach 2019 – 2021.

Tabela 8. Liczba usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych w 2019 roku

Lp.	Rodzaj pomocy	Forma opieki	Liczba osób
1.	Pomoc pieniężna na	rodzina zastępcza	4

	kontynuowanie nauki	młodzieżowy ośrodek wychowawczy	1
		placówka opiekuńczo-wychowawcza	0
	Razem:		5
		rodzina zastępcza	8
2.	Pomoc pieniężna na usamodzielnienie	Młodzieżowy ośrodek wychowawczy	1
		placówka opiekuńczo-wychowawcza	2
	Razem:		11
		rodzina zastępcza	6
3.	Pomoc na zagospodarowanie	Młodzieżowy ośrodek wychowawczy	1
		placówka opiekuńczo-wychowawcza	3
	Razem:		10
4.	Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych – mieszkanie chronione	rodzina zastępcza	0

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pieszku

Jak wynika z powyższej tabeli w 2016 roku z pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki skorzystało łącznie 5 wychowanków (4 to wychowankowie rodzin zastępczych, 1 wychowanek MOW), z pomocy na usamodzielnienie skorzystało 11 wychowanków (z czego 6 opuszczających rodziny zastępcze), z pomocy na zagospodarowanie w 2019 roku skorzystało 10 osób (z czego 6 wychowankowie rodzin zastępczych). Wychowankowie tak jak w latach poprzednich mieli również możliwość skorzystania z pomocy w postaci pobytu w mieszkaniu chronionym.

Tabela 9. Liczba usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych w 2020 roku

Lp.	Rodzaj pomocy	Forma opieki	Liczba osób

		rodzina zastępcza	3
1.	Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki	młodzieżowy ośrodek wychowawczy	1
		placówka opiekuńczo-wychowawcza	0
Razem:			4
		rodzina zastępcza	3
2.	Pomoc pieniężna na usamodzielnienie	Młodzieżowy ośrodek wychowawczy	0
		placówka opiekuńczo-wychowawcza	1
Razem:			4
		rodzina zastępcza	2
3.	Pomoc na zagospodarowanie	Młodzieżowy ośrodek wychowawczy	0
		placówka opiekuńczo-wychowawcza	0
Razem:			2
4.	Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych – mieszkanie chronione	rodzina zastępcza	0

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pieszce

Jak można zaobserwować w powyższej tabeli w roku 2020 z pomocy na kontynuowanie nauki skorzystało 4 pełnoletnich wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, w tym 3 z nich było wychowankami rodzin zastępczych, 1 osoba opuściła młodzieżowy ośrodek wychowawczy. Kolejną formą pomocy była pomoc pieniężna na usamodzielnienie i w tym przypadku z tej formy pomocy skorzystało w roku 2020 4 wychowanków, z czego 3 opuszczających rodziny zastępcze, 1 opuszczająca placówkę opiekuńczo-wychowawczą. W przypadku pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej z pomocy skorzystało 2 wychowanków z rodzin zastępczych. Wychowankowie mają również możliwość skorzystania z pomocy w postaci mieszkania chronionego.

Tabela 10. Liczba usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych w 2021 roku

Lp.	Rodzaj pomocy	Forma opieki	Liczba osób

		rodzina zastępcza	5
1.	Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki	młodzieżowy ośrodek wychowawczy	1
		placówka opiekuńczo-wychowawcza	1
Razem:			7
		rodzina zastępcza	4
2.	Pomoc pieniężna na usamodzielnienie	Młodzieżowy ośrodek wychowawczy	0
		placówka opiekuńczo-wychowawcza	2
Razem:			6
		rodzina zastępcza	5
3.	Pomoc na zagospodarowanie	Młodzieżowy ośrodek wychowawczy	0
		placówka opiekuńczo-wychowawcza	2
Razem:			7
4.	Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych – mieszkanie chronione	rodzina zastępcza	0

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz

Kolejnym analizowanym okresem dot. form pomocy dla pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej był rok 2021. Jak wynika z danych w roku 2021 z pomocy na kontynuowanie nauki skorzystało 7 pełnoletnich wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, w tym 5 z nich było wychowankami rodzin zastępczych. Kolejną formą pomocy jest pomoc pieniężna na usamodzielnienie i w tym przypadku z tej formy pomocy skorzystało w danym roku 6 wychowanków, z czego 4 opuszczających rodziny zastępcze, 2 opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze. W przypadku pomocy na zagospodarowanie skorzystało 7 wychowanków, z czego 5 było wychowankami rodzin zastępczych. Wychowankowie mają również możliwość skorzystania z pomocy w postaci mieszkania chronionego.

Poddając analizie powyższe dane, wynika że najwięcej osób usamodzielnianych to wychowankowie opuszczający rodziny zastępcze, ponieważ najczęstszą formą pieczy

zastępczej, w jakiej umieszczane są dzieci to właśnie rodziny zastępcze. Pełnoletni wychowankowie, którzy przebywali w rodzinach zastępczych najczęściej po jej opuszczeniu kontynuują dalszą naukę, co ma wpływ na ich dalszy rozwój społeczny, edukacyjny i chęć dalszej nauki. Powyższa analiza wskazuje również spadek młodych osób kontynuujących naukę po wejściu w dorosłość.

Wzrasta natomiast liczba młodych osób, które po opuszczeniu pieczy zastępczej nie kontynuują dalszej nauki, a składają wnioski o udzielenie jednorazowej pomocy na usamodzielnienie i na zagospodarowanie, co często podyktowane jest trudną sytuacją materialną czy życiową lub próbą rozpoczęcia dorosłego życia.

Pełnoletni wychowankowi, którzy po opuszczeniu rodziny zastępczej lub placówki nie posiadając czasowo innych możliwości zamieszkania i znajdujący się w trudnej sytuacji życiowej mogą skorzystać z pomocy w postaci mieszkania chronionego.

Mieszkanie chronione jest formą pomocy przygotowującą osoby usamodzielniane, pod opieką specjalistów do prowadzenia samodzielnego życia poprzez doskonalenie umiejętności prowadzenia samodzielnego gospodarstwa domowego, radzenia sobie z problemami codziennego życia, rozporządzania posiadanymi środkami finansowymi oraz integracji ze społecznością lokalną, do czasu uzyskania przez nie innych możliwości zamieszkania. Pobyt w mieszkaniu stwarza możliwości w zakresie uzyskania wykształcenia, zdobycia kwalifikacji zawodowych, poszukiwania pracy i pozyskania samodzielnego mieszkania.

Zarówno rodziny zastępcze jak też usamodzielnieni wychowankowie, w każdym momencie mogą skorzystać z form pomocy oferowanych przez Specjalistyczną Poradnię Rodziną działającą przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz, która oferuje bezpłatną pomoc psychologa, mediatora oraz radcy prawnego. W oferowanej przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej pomocy przewidziano również możliwość skorzystania z Grupy Wsparcia dla rodzin zastępczych „Rodzina zastępcza na PLUS”

4. Rodziny biologiczne przejawiające trudności opiekuńczo – wychowawcze objęte wsparciem ośrodków pomocy społecznej na terenie Powiatu Piskiego

Do zadań Gminy należy zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa jak również organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających czy też prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci.

Rodziny przejawiające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych mogą zostać objęte różnorodnymi formami wsparcia i pomocy.

Zgodnie z art.10 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej pracę z rodziną organizuje gmina lub podmiot, któremu gmina zleciła realizację tego zadania.

- ✓ Praca z rodziną jest prowadzona w szczególności w formie:
  - konsultacji i poradnictwa specjalistycznego;
- ✓ terapii i mediacji;
- ✓ usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych;
- ✓ pomocy prawnej, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego;
- ✓ organizowania dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych dalej "grupami wsparcia" lub "grupami samopomocowymi";
- ✓ Praca z rodziną jest prowadzona także w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną.

W przypadku gdy ośrodek pomocy społecznej poweźmie informację o rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, pracownik socjalny przeprowadza w tej rodzinie wywiad środowiskowy W przypadku, gdy rodzicem wychowującym dziecko jest małoletni opuszczający młodzieżowy ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii, schronisko dla nieletnich lub zakład poprawczy, pracownik socjalny przeprowadza u tego rodzica wywiad, a następnie kierownik ośrodka pomocy społecznej przydziela temu rodzicowi asystenta rodziny.

Do zadań asystenta rodziny należy w szczególności:

- opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym,
- opracowanie, we współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, planu pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej;

- udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego;
- udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych;
- udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów psychologicznych;
- udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi;
- wspieranie aktywności społecznej rodzin;
- motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
- udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej;
- motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych;
- udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych;
- podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin;
- prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci;

13 a) realizacja zadań określonych w ustawie z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”

- prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną;
- dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej niż co pół roku, i przekazywanie tej oceny;
- monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną;
- sporządzanie, na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach;
- współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny;
- współpraca z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą, o których mowa w art. 9a zespół interdyscyplinarny ustawy z dnia 29 lipca 2005 r.

o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie , lub innymi podmiotami, których pomoc przy wykonywaniu zadań uzna za niezbędną.

Na podstawie danych otrzymanych z Ośrodków Pomocy Społecznej funkcjonujących na terenie Powiatu Piskiego sporządzono zestawienie, których analizę przedstawiono w Tabelach poniżej. Dane zawarte w zestawieniu objęte są okresem od 01.01.2019 do 31.12.2021 r.

Tabela 11. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń udzielonych przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Piszu przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny na terenie Gminy Pisz.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pisz		
Lata	Liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych	Formy pomocy i wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych prowadzone przez ośrodek pomocy społecznej
2019	149	• pomoc psychologiczna i prawna • asystent rodziny • projekty socjalne skierowane na wsparcie tj. „Bez długu” itp. • kierowanie do specjalistów np.: szkoła dla rodziców • wsparcie finansowe, rzeczowe w formie dożywiania dzieci „szlachetna paczka” • kolonie letnie • pomoc żywieniowa z „Banku żywności” • kooperacja efektywna i skuteczna – projekt mający na celu wypracowanie narzędzi współpracy między instytucjami w celu wsparcia rodzin z problemami
2020	132	
2021*	75	
RAZEM	356	

*stan na dzień 30.09.2021r.

Źródło: dane pozyskane z MGOPS w Pisz

Jak wynika z danych zawartych w Tabeli nr 11 liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych na przestrzeni analizowanych lat w sposób znaczący zmalała. W roku 2019 wyniosła 149, natomiast w roku 2020 wyniosła 132. W 2021 r. liczba ta już tylko wyniosła 75.

Tabela nr 12. Przyczyny udzielania pomocy rodzinom – MGOPS Pisz

Powody przyznania pomocy	Ilość rodzin w 2019r.	Ilość rodzin w 2020r.	Ilość rodzin w 2021r.
Ubóstwo	598	553	393
Sieroctwo	0	2	0
Bezdomność	22	21	12
Bezrobocie	357	360	258
Niepełnosprawność	280	259	171
Długotrwała lub ciężka choroba	539	500	307
Przemoc w rodzinie	19	31	4
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	133	120	64
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	149	132	75
Trudność w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0
Alkoholizm lub narkomania	43	31	9
Zdarzenie losowe lub sytuacja kryzysowa	1	4	2
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	8	13	7
Razem	2149	2026	1302

*do dnia 30.06.2021r.

Źródło: dane pozyskane z MGOPS w Pisz

Tabela 13. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń udzielonych przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Piskiej przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz liczba rodzin objętych

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Piskiej

Lata	Liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych	Formy pomocy i wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych prowadzone przez ośrodek pomocy społecznej
2019	84	<u>Wspieranie rodziny przez pracowników pomocy społecznej poprzez:</u> • analizę sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, • wzmocnieniu roli i funkcji rodziny • rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, • podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, • pomoc w integracji rodziny, • przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny, • dążeniu do reintegracji rodziny.
2020	68	<u>Wspieranie rodziny jest prowadzone w formie m.in:</u> • pracy z rodziną; pomocy w opiece i wychowaniu dziecka, • pracy socjalnej. Wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego. • Wsparcie asystenta rodziny
2021*	65	<u>Zadania:</u> ◦ opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną mającego na celu przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych plan opracowany zostaje we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym, ◦ Udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, jętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, ◦ rozwiązywaniu problemów socjalnych, ◦ rozwiązywaniu problemów psychologicznych, ◦ rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi, wspieranie aktywności społecznej rodzin, motywowanie członków rodzin do: podnoszenia kwalifikacji zawodowych, udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych, ◦ udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej, ◦ udzielanie wsparcia dzieciom w odrabianiu lekcji ◦ podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin.
RAZEM	217	

*stan na dzień 30.09.2021r.

Źródło: dane pozyskane z MGOPS Biała Piska

Jak wynika z danych zawartych w Tabeli nr 13 liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych na terenie Gminy Biała Piska jest na podobnym poziomie W roku 2019 wyniosła 84, w 2020r. 68 rodzin natomiast w roku 2021 liczba ta wynosiła 65 (stan na 30.09.2021r.).

Tabela 14. Przyczyny (powody)udzielania pomocy rodzinom – MGOPS Biała Piska

Powody przyznania pomocy	Ilość rodzin w 2019r.	Ilość rodzin w 2020r.	Ilość rodzin w 2021r. *do dnia 30.09.2021r.
Ubóstwo	437	379	339
Sieroctwo	0	0	2
Bezdomność	7	5	5
Bezrobocie	357	309	283
Niepełnosprawność	108	88	76
Długotrwała lub ciężka choroba	154	122	90
Przemoc w rodzinie	2	3	4
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	58	37	43
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	56	24	65
Trudność w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0
Alkoholizm lub narkomania	5	4	5
Zdarzenie losowe lub sytuacja kryzysowa	2	2	2
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	8	3	4
Razem (świadczenia pieniężne i niepieniężne, praca socjalna)	606	534	484

*stan na dzień 30.09.2021r.

Źródło: dane pozyskane z MGOPS Biała Piska

Tabela 15. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń udzielonych przez Miejsko- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rucianem Nidzie przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny na terenie Gminy Ruciane Nida

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rucianem-Nidzie

Lata	Liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych	Formy pomocy i wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych prowadzone przez ośrodek pomocy społecznej
2019	59	• pomoc finansowa zgodnie z ustawą o pomocy społecznej • reprezentowanie interesu rodziny w różnych instytucjach
2020	63	• wypełnianie wniosków do sądu , do powiatowego zespołu orzekania o niepełnosprawności, do ZUS-u, KRUS-u,
2021*	41	• współpraca z kuratorem • udział w projekcie „Rodzina to siła”
RAZEM	163	

*stan na dzień 30.09.2021
Źródło: dane MGOPS Ruciane Nida

Dane zawarte w tabeli nr 15 uwidaczniają tendencję rozbieżne liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych zamieszkujących teren Gminy Ruciane-Nida. W roku 2019 liczba rodzin wynosiła 59, zaś w 2020r. - 63 rodziny, a w 2021 r. to 41.

Tabela 16. Przyczyny (powody)udzielania pomocy rodzinom – MGOPS Ruciane Nida

Powody przyznania pomocy	Ilość rodzin w 2019r.	Ilość rodzin w 2020r.	Ilość rodzin w 2021r. *do dnia 30.09.2021r.
Ubóstwo	135	94	60
Sieroctwo	0	0	0
Bezdomność	5	4	2
Bezrobocie	120	107	87
Niepełnosprawność	25	15	11
Długotrwała lub ciężka choroba	81	70	51
Przemoc w rodzinie	0	0	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	15	16	8
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	59	63	41
Trudność w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0
Alkoholizm lub narkomania	2	1	2
Zdarzenie losowe lub sytuacja kryzysowa	0	1	1
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	0
Razem	442	371	262

*stan na dzień 30.09.2021

Źródło: dane MGOPS Ruciane Nida

Tabela nr 17. Liczba rodzin korzystających ze świadczeń udzielonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzyszu przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny na terenie Gminy Orzysz

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzyszu		
Lata	Liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych	Formy pomocy i wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych prowadzone przez ośrodek pomocy społecznej
2019	68	• praca socjalna • poradnictwo psychologiczne, rodzinne, zawodowe
2020	62	• wsparcie asystenta rodziny • szkoła dla rodziców
2021*	43	• pomoc finansowa
RAZEM	173	

*stan na dzień 30.09.2021 r.

Źródło: dane MOPS Orzysz

Jak wynika z danych zawartych w Tabeli nr 17 liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przejawiających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych na terenie Gminy Orzysz na przestrzeni analizowanych lat zmalała. W roku 2019 wyniosła 68 natomiast w roku 2021 tylko 43.

Tabela 18. Przyczyny (powody)udzielania pomocy rodzinom – MGOPS Orzysz

Powody przyznania pomocy	Ilość rodzin w 2019r.	Ilość rodzin w 2020r.	Ilość rodzin w 2021r. *do dnia 30.09.2021r.
Ubóstwo	296	268	217
Sieroctwo	0	0	0
Bezdomność	1	3	5
Bezrobocie	214	192	149
Niepełnosprawność	114	89	75
Długotrwała lub ciężka choroba	115	122	101
Przemoc w rodzinie	6	7	5
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	22	21	17
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	68	62	43
Trudność w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0
Alkoholizm lub narkomania	19	24	16
Zdarzenie losowe lub sytuacja kryzysowa	0	3	1
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0
Trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	5	4	5
Razem	860	795	634

*stan na dzień 30.09.2021 r.

Źródło: dane MOPS Orzysz

Przeprowadzona analiza danych przekazanych przez Ośrodki Pomocy Społecznej na Terenie Powiatu Piskiego wykazała, że na przestrzeni niespełna 3 lat liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej i przejawiająca trudności opiekuńczo-wychowawcze w badanych okresie zmalała. Utrzymująca się tendencja spadkowa osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej może być wynikiem współpracy rodzin z asystentem rodziny lub korzystaniem przez podlegające pod dany ośrodek pomocy społecznej osoby ze specjalistycznej pomocy w formie innej niż asystent rodziny.

5. Prowadzone postępowania przez Sąd Rejonowy w Pieszku w zakresie wykonywania władzy rodzicielskiej

Jeśli rodzice biologiczni nie mogą wypełniać wobec swego dziecka funkcji opiekuńczo-wychowawczej, oznacza to, że zostali trwale lub czasowo pozbawieni władzy rodzicielskiej lub władza ta została im ograniczona lub zawieszona.

Sąd rodzinny może ograniczyć wykonywanie władzy rodzicielskiej, jak również zawiesić jej wykonywanie, jeżeli wystąpi przemijająca przeszkoda w jej sprawowaniu lub gdy dobro dziecka jest zagrożone.

Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy może w szczególności:

- zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodziny, realizowania innych form pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej lub skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń;
- określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun;
- poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego;
- skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi;
- zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Do rodziny zastępczej najczęściej trafiają dzieci rodziców o ograniczonej lub zawieszanej władzy rodzicielskiej.

Tabela 19. Dane liczbowe dot. wydanych postanowień Sądu Rejonowego w Pisz w latach 2015-2017

Wydane postanowienia Sądu dotyczące:	2015	2016	2017
Pozbawienia władzy rodzicielskiej	12	12	13
Ograniczenia władzy rodzicielskiej	18	25	34
Zawieszenia władzy rodzicielskiej	0	0	1
Bezrobocie			
w tym poprzez			
Umieszczenie dzieci w rodzinach zastępczych	11	7	6
Umieszczenie dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	1	0	1
Nadzór kuratora	30	23	39

Źródło: dane pozyskane z Sądu Rejonowego w Pisz

Z powyższych danych wynika, że najwięcej postanowień Sądu wydanych w latach 2015-2017 dotyczyło ograniczenia władzy rodzicielskiej. W tym okresie nastąpił zdecydowany wzrost wydanych postanowień. W 2015 r. sąd wydał 18 postanowień dotyczących ograniczenia władzy rodzicielskiej, w 2017 r. 34 postanowienia. Najmniej postanowień Sąd wydał w zakresie zawieszenia władzy rodzicielskiej – tylko jedno w roku 2017.

Wydanie postanowienia sądu w zakresie zmiany władzy rodzicielskiej wiąże się z sytuacjami, w których dzieci umieszcza się w pieczy zastępczej, instytucjonalnej lub rodzinnej czy też rodzinę poddaje się nadzorowi kuratora. Zjawisko umieszczania dzieci w związku z wydawaniem postanowień w zakresie zmiany władzy rodzicielskiej na przestrzeni analizowanych lat uległo znacznemu zmniejszeniu o prawie połowę, umieszczanie dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej jak wynika z przedstawionych danych w dalszym ciągu jest jedną z najrzadziej stosowanych form zmiany władzy rodzicielskiej (w 2015 r. oraz w 2017 r. wydano jedno tego typu postanowienie). Najczęściej stosowaną zmianą władzy

rodzicielskiej przez sąd jest poddanie rodziny pod nadzór kuratora, w 2015 r. wydano 30 postanowień tego typu, w 2016 liczba ta zmniejszyła się do 23, natomiast w 2017 r. odnotowano najwyższą liczbę wydania postanowień dotyczących zmiany władzy rodzicielskiej w zakresie poddania rodziny nadzorowi kuratora – wydano 39 postanowień). Przypuszczalnie może być to spowodowane tym, że umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej traktowane jest jako ostateczność, a objęcie rodziny nadzorem kuratora pozwala na większy wgląd w sytuację rodziny i prawidłowe zdiagnozowanie problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz rozwiązanie ich bez tak inwazyjnych działań jakimi jest umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej.

Podsumowując w dalszym ciągu niestety występuje konieczność umieszczania dzieci w pieczy zastępczej, dlatego też bardzo ważna jest stała współpraca wszystkich instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny, szczególnie z Sądem Rejonowym w Piszu Wydziałem Rodzinnym i Nieletnich. Między innymi w celu regulacji sytuacji prawnej małoletnich już przebywających w pieczy zastępczej. Odbywać się to powinno na dwóch płaszczyznach zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, tj.:

- powrotu dziecka do rodziny biologicznej
- a w przypadku, gdy nie jest to możliwe dążenie do przysposobienia dziecka przez rodzinę adopcyjną

Tabela 20. Dane liczbowe dot. wydanych postanowień Sądu Rejonowego w Pisz w sprawie umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych w latach 2019-2021

Postanowienia Sądu o umieszczenie dzieci w rodzinach zastępczych	2019	2020	2021
Postanowienia Sądu o umieszczenie dzieci w rodzinach zastępczych na terenie powiatu piskiego	5	6	12
Postanowienia Sądu o umieszczenie dzieci w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów	3	3	2
Razem	8	9	14

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz

Z powyższych danych wynika, że najwięcej postanowień Sądu o umieszczeniu dzieci w rodzinach zastępczych dotyczyło 2021 roku w którym Sąd Rejonowy w Pisz wydał 14 postanowień o umieszczeniu dzieci w rodzinach zastępczych, w których umieszczono 18

dzieci. W okresie 2019-2021r. nastąpił zdecydowany wzrost wydanych postanowień w zakresie rodzinnej pieczy zastępczej.

6. ANALIZA SWOT - piecza zastępcza

W niniejszym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej zastosowano analizę SWOT. Technika SWOT jest stosowana do analizy wewnętrznego i zewnętrznego otoczenia danego zagadnienia. Jest to uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej. Pozwala wykorzystać zgromadzone informacje do opracowania strategii działania opartej na silnych stronach i szansach, przy jednoczesnym eliminowaniu bądź ograniczaniu słabych stron i zagrożeń. Wybór tej techniki pozwoli usystematyzować mocne i słabe strony, a także ukaże szanse i zagrożenia jakimi objęta jest sfera społeczna Powiatu Piskiego dotycząca wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, co przedstawiono w tabeli poniżej.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Działalność placówki wsparcia dziennego Świetlicy „PANDA” • Działalność grupy wsparcia „Rodzina zastępcza na plus” • Posiadanie mieszkania chronionego dla pełnoletnich wychowanków opuszczających pieczę zastępczą • Prowadzenie szkoleń doskonalących rodziny zastępcze • Funkcjonowanie rodzin zawodowych • Funkcjonowanie rodziny pomocowej • Funkcjonowanie Specjalistycznej Poradni Rodzinnej przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz. Bezpłatne wsparcie:psychologa, mediatora rodzinnego oraz radcy prawnego • działalność ośrodka Interwencji kryzysowej przy PCPR w Pisz, dostępność specjalistycznej opieki dla osób znajdujących się w kryzysie w tym dla ofiar przemocy w rodzinie (psycholog, prawnik oraz pomoc w postaci schronienia)	• Niewystarczająca liczba rodzin zastępczych zawodowych • Niewiele osób chętnych do tworzenia nowych rodzin zastępczych • Brak świadomości społecznej o potrzebach w zakresie pieczy zastępczej • Zwiększająca się liczba dzieci narażonych na umieszczenie w pieczy zastępczej • Braki kadrowe w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz w zakresie pieczy zastępczej
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Dodatkowe wsparcie dzieci pomocą specjalistyczną w Świetlicy PANDA • Możliwość pozyskania kandydatów na rodziny zastępcze • Prowadzenie akcji promocyjnej na wysoką skalę na rzecz rodzicielstwa zastępczego • Sprawny system w zakresie pieczy zastępczej • Pozyskiwanie środków na rzecz rozwoju rodzicielstwa zastępczego • Praca z rodziną naturalną w kierunku powrotu dziecka do rodziny • Rozwój współpracy z wolontariuszami w zakresie działalności wspierającej dzieci i młodzież	• Brak odpowiedniej liczby kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych • Wypalenie zawodowe opiekunów zastępczych • Niedostateczna ilość środków finansowych na świadczenia dodatkowe.

Opracowane szanse sfery społecznej Powiatu Piskiego dotyczące wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z reguły wzmacniają mocne strony tej sfery, w niewielkim odsetku niwelują również wymienione słabości. Na każdym szczeblu pracy przywiązuje się ogromną wagę do kompleksowego wspierania mieszkańców powiatu, a tym samym do uwypuklenia mocnych stron. Jako największe zagrożenie wymienione w tabeli powyżej wymienia się brak odpowiedniej liczby kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych. Jest to największy problem na skalę ogólnopolską, z którym od lat borykają się wszystkie powiaty na terenie kraju. Kładzenie nacisku na prowadzenie wszelkiego rodzaju akcji promocyjnych propagujących rodzicielstwo zastępcze co prawda w małym odsetku niweluje to zagrożenie, jednakże w dalszym ciągu jest to działanie nieprzynoszące oczekiwanego i zadowalającego efektu.

7. CELE I ZADANIA PROGRAMU

Celem głównym Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej jest kompleksowy rozwój pieczy zastępczej. Cel ten będzie zrealizowany poprzez założone cele szczegółowe, które wskazują na główne obszary działania w obrębie zadań wynikających z pieczy zastępczej.

Cele szczegółowe i kierunki działań:

- Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej
- Zapewnianie osobom sprawującym funkcję rodziny zastępczej kompleksowego wsparcia, zarówno merytorycznego, jak i finansowego oraz podnoszenie kwalifikacji osób zaangażowanych w opiekę nad dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej
- Wsparcie w rozwoju wychowanków pieczy zastępczej i przygotowanie ich do dorosłego życia
- Dążenie do powrotu dziecka do rodziny biologicznej, a w przypadku, gdy nie jest to możliwe do przysposobienia.

Cel szczegółowy: Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej

Cel szczegółowy obejmuje:

- ✓ Prowadzenie akcji promocyjnej w środowisku lokalnym na rzecz rodzicielstwa zastępczego
- ✓ Zwiększanie liczby rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych oraz innych form rodzinnej pieczy zastępczej
- ✓ Określenie limitu rodzin zastępczych zawodowych na dany okres

Rodzina stanowi dla dziecka naturalne środowisko funkcjonowania. W niej przebiegają procesy socjalizacyjne, zaspokajane są niezbędne potrzeby bytowe i rozwojowe.

Dynamiczny charakter zmian, jakim podlegała rodzina powodowały, że zaczęły się pojawiać czynniki dezintegrujące rodzinę, niosące za sobą obciążenia rodzące napięcia i konflikty, prowadzące do deprywacji podstawowych potrzeb jej członków. Pełne rozpoznanie sytuacji rodziny i spójny program działań wspomagających rodzinę pomagają zachować równowagę w podstawowej jednostce społecznej jaką jest rodzina. Rodziny dysfunkcyjne na terenie gminy wspierane są przez asystenta rodziny, którego zadaniem jest wzmocnienie roli i funkcji rodziny, rozwijanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziców a także zapobieganie jej marginalizacji i degradacji społecznej.

W sytuacji, gdy praca asystenta z rodziną nie przynosi zakładanych efektów, sąd decyduje o czasowej izolacji dziecka od rodziców biologicznych, orzekając właściwy środek wychowawczy. Wówczas zadaniem powiatu jest zapewnienie dziecku warunków zbliżonych do środowiska rodzinnego, czyli umieszczenie go w rodzinnej pieczy zastępczej lub w przypadku starszych dzieci i młodzieży, w instytucjonalnej pieczy zastępczej, czyli placówce opiekuńczo-wychowawczej, zgodnie z postanowieniem Sądu.

Rozwój pieczy zastępczej ma na celu tworzenie sprzyjających warunków do powstawania jak największej ilości rodzinnych form opieki nad dzieckiem i prawidłowego ich funkcjonowania poprzez zapewnienie właściwego wsparcia psychologicznego, prawnego, pedagogicznego a także umożliwienia korzystania ze wsparcia specjalistów na terenie powiatu i poza nim.

Od wielu lat Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszku prowadzi nabór kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Informacja na temat kwalifikacji i szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej umieszczana jest na stronach internetowych, portalu społecznościowym oraz w mediach lokalnych. Dodatkowo

w różnych instytucjach na terenie powiatu, zostały rozwieszone plakaty promujące rodzicielstwo zastępcze. Centrum promuje również rodzicielstwo zastępcze poprzez organizowanie spotkań integracyjnych, festynów, szkoleń i innych form wspierających funkcjonujące rodziny zastępcze.

W latach 2019-2021 Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszku przeszkoliło 52 kandydatów na rodzinę zastępczą, w tym:

- ✓ 38 kandydatów na rodzinę zastępczą spokrewnioną
- ✓ 12 kandydatów na rodzinę zastępczą niezawodową
- ✓ 2 kandydatów na rodzinę zastępczą zawodową

Powodów umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej jest wiele. Każde dziecko, a także jego rodzina ma swoją indywidualną i niepowtarzalną historię. Wszystkie te historie są bez wątpienia skomplikowane, trudne, czasem nawet dramatyczne.

Nałogi rodziców (alkoholizm, narkomania, hazard), zaniedbywanie podstawowych obowiązków rodzicielskich, porzucenie dziecka, bezdomność, ale również ciężka, uniemożliwiająca opiekę nad dzieckiem choroba, śmierć, pobyt w zakładzie karnym, przemoc – to tylko niektóre przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej. Po tak traumatycznych przeżyciach umieszczane w rodzinnej pieczy zastępczej dzieci wnoszą do nowego otoczenia duży bagaż często negatywnych doświadczeń życiowych przeżyć. Dzieci często są zaniedbane pod względem zdrowotnym i społecznym, a także praktycznie w każdym przypadku wymagają specjalistycznego wsparcia. To właśnie na tym etapie najczęściej można napotkać opiekuńczo-wychowawcze, które niejednokrotnie trwają latami. W Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Piszku funkcjonuje Zespół do spraw pieczy zastępczej, na który składa się:

- psycholog
- pedagog
- pracownik socjalny
- specjalista pracy z rodziną
- koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej
- radca prawny,

którzy są do dyspozycji zarówno rodzin zastępczych, wychowanków jak i kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Rolą całego Zespołu jest usprawnienie funkcjonowania

rodziny, dążenie do poprawy relacji między jej członkami oraz pomoc w rozwiązywaniu pojawiających się trudności.

Praca koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej z rodzinami objętymi jego opieką koncentruje się, między innymi, na udzielaniu wskazówek i pomocy we wdrożeniu efektywnych metod wychowawczych, sposobów utrzymania dobrych relacji między rodzicami zastępczymi a dziećmi, motywowaniu dorastających wychowanków do precyzowania swoich zainteresowań i wyboru dalszej ścieżki edukacji, diagnozowaniu trudności szkolnych i udzielaniu wskazówek dla rodziców zastępczych dotyczących sposobów efektywnego uczenia się. W sytuacji takiej potrzeby, koordynator wspiera rodzinę w kierowaniu jej do specjalistów, celem zdiagnozowania poziomu sprawności intelektualnej i określania deficytów rozwojowych. Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej wychodzą naprzeciw oczekiwaniom rodzin zastępczych, wspierają ich w trudach codziennej pracy, w razie potrzeb pomagają w rozwiązywaniu występujących trudności, w sytuacjach kryzysowych oraz wskazują rozwiązania i pomagają w wypełnianiu celów założonych w planach pomocy dziecku, na którym koncentruje się wsparcie wychowanków rodzin zastępczych.

Cel szczegółowy: Zapewnianie osobom sprawującym funkcję rodziny zastępczej kompleksowego wsparcia, zarówno merytorycznego, jak i finansowego oraz podnoszenie kwalifikacji osób zaangażowanych w opiekę nad dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej

Cel szczegółowy obejmuje:

- ✓ Pomoc osobom tworzącym rodzinną pieczę zastępczą w przezwyciężaniu problemów związanych z opieką nad małoletnimi
- ✓ Podnoszenie kwalifikacji osób zaangażowanych w opiekę nad dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej
- ✓ Wyplacanie świadczeń rodzinom zastępczym

Wychowywanie dziecka rozpoczyna się od najmłodszych lat. Wielu rodzicom, w tym także zastępczym, wydaje się, że proces wychowania polega na zaspokojeniu wyłącznie jego potrzeb materialnych. Jednakże, aby wychować dziecko na szczęśliwego, mądrego i dobrego człowieka, powinno się posiadać cechy dobrego rodzica. Być dobrym rodzicem, to znaczy

towarzyszyć dziecku w zabawie, uczyć zasad, zaspokajać potrzeby oraz wspierać jego rozwój.

W pieczy zastępczej umieszczane są dzieci pokrzywdzone, z bagażem negatywnych doświadczeń, będące w różnych kryzysach spowodowanych trudnymi sytuacjami życiowymi. W związku z przebytą traumą, czy też zaburzeniami w rozwoju, dzieci te sprawiają różne trudności wychowawcze. Dzieci z zaburzeniami w rozwoju spowodowanymi syndromem FAS/FASD, a także dzieci, u których stwierdzono ADHD, wymagają szczególnych umiejętności w opiece. Osoby pełniące opiekę nad dziećmi nie zawsze posiadają wystarczającą wiedzę z zakresu FAS/FASD, ADHD, a także z zakresu aktualnych umiejętności społecznych, rozwijania zasobów osobistych dziecka czy nastolatka, zmniejszania czynników ryzyka w temacie przeciwdziałania uzależnieniom.

Także nabyta wiedza w czasie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej może stać się niewystarczająca, aby sprostać opiece nad dzieckiem wymagającym szczególnego zaangażowania ze strony opiekunów.

W związku z tym aby zapobiec wypaleniu zawodowemu rodziców, spowodowanemu niepowodzeniom w opiece nad dzieckiem podejmuje się działania mające na celu podniesienie ich kompetencji wychowawcze, poprzez różnorodne szkolenia, warsztaty czy spotkania tematyczne. Wsparciem i pomocą obejmuje się również dzieci przebywające w pieczy zastępczej. Wychodząc naprzeciw potrzebom osób sprawujących pieczę zastępczą jak również ich wychowanków w latach 2019-2021r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszczu zorganizowało szkolenia i warsztaty o następującej tematyce:

Szkolenia i warsztaty dla dzieci i młodzieży:

- Cykl spotkań dla dzieci i młodzieży pod hasłem: „Odkryj swoją wewnętrzną siłę - ŻYCIE BEZ PRZEMOCY”;
- Konkurs plastyczny dla dzieci pod hasłem „Uczyńmy świat piękniejszym - STOP PRZEMOCY”;
- Aktywne zajęcia ruchowe - Zajęcia fitness i siłownia dla młodzieży zagrożonej lub dotkniętej przemocą;
- Integracyjna Zabawa Mikołajkowa dla uczestników projektu.
- „Badanie predyspozycji zawodowych”

- „Konkurs plastyczny Młodość - Miłość – Małżeństwo - Rodzina”

Szkolenia i warsztaty dla rodziców zastępczych:

- „Sytuacja dziecka w rodzinie zastępczej, tworzenie się więzi z rodzicami zastępczymi”
- „Wypalenie zawodowe”
- „Szkolenie dla rodzin zastępczych Młodość - Miłość – Małżeństwo – Rodzina”
- Warsztaty edukacyjne dla rodziców „CYBERPRZEMOC- co i jak?”
- Warsztaty edukacyjne dla rodziców „Jak wychowywać bez klapsa”;

Zwiększenie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych pozwoli opiekunom dzieci umieszczonym w pieczy zastępczej na prawidłowe sprawowanie tej funkcji. Wzmocnienie kompetencji opiekunów zastępczych odbywa się między innymi poprzez udział w Spotkaniach grupy wsparcia dla rodzin zastępczych „Rodzina zastępcza na plus”, szkoleniach, warsztatach, festynach rodzinnych czy też spotkaniach integracyjnych.

Cel szczegółowy: Wsparcie w rozwoju wychowanków pieczy zastępczej i przygotowanie ich do dorosłego życia

Cel szczegółowy obejmuje:

- ✓ Objęcie wsparciem finansowym, rzeczowym i socjalnym usamodzielnianych wychowanków rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej
- ✓ Wsparcie wychowanków w doskonaleniu umiejętności prospołecznych, aktywnego poruszania się po rynku pracy oraz przygotowanie ich do dorosłego życia.

Osoby opuszczające pieczę zastępczą to młode osoby wchodzące w dorosłe życie, które oczekują, że opiekunowie będą obecni w ich życiu, że będą je wspierać i motywować do działania. Obowiązkiem doświadczonego opiekuna jest więc stała obecność w życiu nastolatka i nieustanne wspieranie go w drodze do dorosłości i dojrzałości. Wychowanek opuszczający pieczę zastępczą i wkraczający w dorosłe życie powinien mieć uformowaną hierarchę wartości, która ułatwi mu podejmowanie właściwych decyzji i wyborów, a także właściwe zaplanowanie czasu na realizowanie celów życiowych.

Dla wychowanka opuszczającego pieczę zastępczą bardzo ważna jest pomoc finansowa i rzeczowa ale również umiejętność komunikowania się i nawiązywania relacji,

aby w kontaktach z innymi ludźmi nie napotkać na nieporozumienia komunikacyjne, które mogą być podłożem wielu problemów i trudności, np. w poszukiwaniu i rozpoczęciu pracy, nawiązaniu wartościowych związków czy kontynuowaniu edukacji.

Pełnoletni wychowankowie opuszczający rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze mogą zostać objęte pomocą pieniężną na:

- ✓ kontynuowanie nauki
- ✓ usamodzielnienie
- ✓ zagospodarowanie

Aby uwolnić wychowanków z poczucia bycia osobą o innym statusie społecznym, należy wesprzeć ich umiejętności społeczne i zawodowe, utrwalając ich autonomię i asertywność oraz wyposażać wychowanków wkraczających w dorosłe życie w bagaż pozytywnych umiejętności, poprzez objęcie ich szkoleniami mających na celu poniesienie ich kompetencji.

Pełnoletni wychowankowie wspierani są również przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, mają też możliwość skorzystania ze wsparcia psychologicznego lub prawnego. Na terenie Powiatu Piskiego znajduje się również mieszkanie chronione dla pełnoletnich wychowanków opuszczających pieczę zastępczą znajdujących się na daną chwilę w trudnej sytuacji życiowej i mieszkaniowej. Warto nadmienić, że w wielu przypadkach osoby, które opuściły pieczę zastępczą wiele lat temu do dnia dzisiejszego korzystają z pomocy i wsparcia tutejszego Centrum.

Cel szczegółowy: Dążenie do powrót dziecka do rodziny biologicznej, a w przypadku, gdy nie jest to możliwe do przysposobienia.

Cel szczegółowy obejmuje:

- ✓ Pomoc w nawiązaniu wzajemnego kontaktu rodziców zastępczych z rodzicami biologicznymi
- ✓ Udzielenie wsparcia rodzicom biologicznym wykazującym chęć odzyskania swoich dzieci
- ✓ Współpraca z Ośrodkiem Adopcyjnym w kwestii zgłoszenie dziecka z uregulowaną sytuacją prawną w celu poszukiwania rodziny przysposabiającej

Zgodnie z założeniami ustawy pobyt dziecka w pieczy zastępczej powinien być okresowy, do czasu, gdy rodzice biologiczni będą w stanie dać gwarancję właściwej opieki nad dzieckiem. Praca z dysfunkcjonalnymi rodzicami biologicznymi dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej przynosi oczekiwane rezultaty wówczas, gdy nastąpi akceptacja przez nich działań zmierzających do zmiany dotychczasowego stylu życia, a także, gdy wykażą wytrwałość w dążeniu do celu, jakim jest nabycie odpowiednich kompetencji umożliwiających im pełnienie funkcji opiekuńczo-wychowawczych wobec własnych dzieci, oraz, gdy uświadomią sobie, że to tak naprawdę oni są odpowiedzialni za ich los. Niewielu rodzicom udaje się dokonać zmian, pokonać nałogi, poprawić sytuację materialną, odbudować właściwe relacje i odzyskać własne dziecko. W większości rodzice przyzwyczajają się do braku odpowiedzialności za swoje potomstwo umieszczone w pieczy zastępczej, przerzucając ją na rodzinę zastępczą czy placówkę opiekuńczo-wychowawczą, pogłębiają swoje patologiczne zachowania, zwłaszcza nałogi, popadają w kolizję z prawem, nierzadko doprowadzają do całkowitej utraty mienia. Pomimo negatywnych zachowań rodzice biologiczni w każdej chwili mają możliwość skorzystania ze wsparcia oferowanego przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszczu w zakresie odzyskania władzy rodzicielskiej i powrotu dziecka do domu. W wielu przypadkach dla rodziców biologicznych jest to trudne do osiągnięcia, co nie oznacza, że niemożliwe.

W sytuacji, gdy rodzic biologiczny nie podejmuje działań zmierzających do odzyskania władzy rodzicielskiej sąd rodzinny orzeka o pozbawieniu władzy rodzicielskiej i przysposobieniu dziecka przez rodzinę adopcyjną, która również jest w stanie zagwarantować stały i bezpieczny, pełen miłości dom.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszczu na tej płaszczyźnie ściśle współpracuje z Sądem Rejonowym w Piszczu oraz Ośrodkiem Adopcyjnym w Olsztynie Filia w Ełku, który jest jednostką uprawnioną do prowadzenia procedur adopcyjnych oraz przygotowania kandydatów do przysposobienia dziecka.

8. Harmonogram działań programowych w latach 2022-2024

Tabela 21. Harmonogram działań programowych w latach 2019-2021

Cel szczegółowy	Kierunki działań	Sposoby realizacji	Terminy realizacji działań	Realizatorzy	Mierzalne wskaźniki realizacji celu szczegółowego
1. Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej	Prowadzenie akcji promocyjnej w środowisku lokalnym na rzecz rodzicielstwa zastępczego	Upowszechnianie ulotek, plakatów, publikowanie artykułów na temat pieczy zastępczej na stronach internetowych, portalach społecznościowych oraz w lokalnej prasie	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba opublikowanych i rozpowszechnionych plakatów, ulotek, informacji, artykułów i ogłoszeń
	Zwiększanie liczby rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych oraz innych form rodzinnej pieczy zastępczej	Obchody Dnia Rodzicielstwa Zastępczego i Dni Rodziny w Powiecie Piskim	2022-2024	PCPR Pisz Starostwo Powiatowe w Pisz, lokalne instytucje czy organizacje	Lista obecności
		Pozyskiwanie kandydatów na rodziny zastępcze poprzez zamieszczanie ogłoszeń o naborze	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba kandydatów, którzy otrzymali kwalifikacje do pełnienia funkcji rodziny zastępczej
	Określanie limitu rodzin zastępczych zawodowych na dany okres	Organizacja szkoleń dla kandydatów na rodziców zastępczych	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba osób, które ukończyły szkolenie
		Indywidualne spotkania i rozmowy z osobami zainteresowanymi tworzeniem pieczy zastępczej	2022-2024	PCPR Pisz	Notatki służbowe ze spotkań
		Tworzenie rodzin zastępczych do wyznaczonego limitu	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba rodzin zastępczych ustalonych na dany rok według limitu

2. Zapewnianie osobom sprawującym funkcję rodziny zastępczej kompleksowego wsparcia, zarówno merytorycznego, jak i finansowego oraz podnoszenie kwalifikacji osób zaangażowanych w opiekę nad dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej	Pomoc osobom tworzącym rodzinną pieczę zastępczą w przezwyciężaniu problemów związanych z opieką nad małoletnimi	Zapewnienie rodzinom zastępczym bezpłatnej pomocy psychologicznej, pedagogicznej, socjalnej oraz prawnej	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba rodzin korzystających z pomocy
	Podnoszenie kwalifikacji osób zaangażowanych w opiekę nad dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej	Zapewnienie wsparcia w postaci rodzin pomocowych	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba rodzin pomocowych
		Możliwość skorzystania z grupy wsparcia dla rodzin zastępczych	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach grupy wsparcia
		Organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych podnoszących ich kwalifikacje i przeciwdziałających wypaleniu zawodowemu	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba zorganizowanych szkoleń
	Wyplacanie świadczeń rodzinom zastępczym	Przyznawanie świadczeń obligatoryjnych i fakultatywnych – na wnioski rodziny zastępczej w miarę posiadanych środków finansowych	Praca ciągła 2022-2024	PCPR Pisz	Kwota wydatkowanych świadczeń
3. Wsparcie w rozwoju wychowanków pieczy zastępczej i przygotowanie ich do dorosłego życia	Objęcie wsparciem finansowym, rzeczowym i socjalnym usamodzielniających wychowanków rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej	Przyznawanie pomocy pieniężnej na: kontynuowanie nauki, usamodzielnienie oraz zagospodarowanie w formie rzeczowej	2022-2024	PCPR Pisz	Kwota wydatkowanych świadczeń
		Umożliwienie zamieszkania wychowankom w mieszkaniu chronionym	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba osób korzystających z możliwości pobytu w mieszkaniu chronionym

4. Dążenie do powrotu dziecka do rodziny biologicznej a w przypadku gdy nie jest to możliwe do przysposobienia	Wsparcie wychowanków w doskonaleniu umiejętności	Pomoc w uzyskaniu zatrudnienia i mieszkania z zasobów gminy	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba korzystających wychowanków
	prospołecznych, aktywnego poruszania się po rynku pracy oraz przygotowanie ich do dorosłego życia	Podnoszenie przez usamodzielnianych wychowanków kwalifikacji zawodowych oraz kompetencji społecznych	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba korzystających wychowanków
	Pomoc w nawiązaniu wzajemnego kontaktu rodziców zastępczych z rodzicami biologicznymi	Udzielanie wsparcia rodzicom biologicznym w zakresie nawiązywania prawidłowych relacji	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba osób, którym udzielono wsparcia
		Możliwość skorzystania z pomocy mediatora w sytuacjach braku porozumienia między rodziną zastępczą a biologiczną	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba osób, którym udzielono wsparcia
	Udzielenie wsparcia rodzicom biologicznym wykazującym chęć odzyskania swoich dzieci	Możliwość objęcia wsparciem w zakresie pomocy w sporządzeniu wniosku o powrót dziecka do rodziny biologicznej, pomoc w znalezieniu zatrudnienia czy też w podniesieniu kompetencji wychowawczych	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba osób, którym udzielono wsparcia
	Współpraca z Ośrodkiem Adopcyjnym	Zgłoszenia dziecka z uregulowaną sytuacją prawną w celu poszukiwania rodziny przysposabiającej	2022-2024	PCPR Pisz	Liczba dzieci zgłoszonych do Ośrodka Adopcyjnego

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz

9. LIMIT RODZIN ZASTĘPCZYCH ZAWODOWYCH

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadza obowiązek planowania i określenia corocznego limitu rodzin zastępczych zawodowych funkcjonujących w powiecie. Na terenie Powiatu Piskiego (na dzień 31.12.2021 r.) funkcjonuje **53 rodzin zastępczych**, w tym :

- ✓ 2 rodziny zastępcze zawodowe
- ✓ 37 rodzin zastępczych spokrewnionych
- ✓ 14 rodziny zastępcze niezawodowych

Doświadczenia ostatnich lat pokazują, że coraz częściej zdarzają się sytuacje, w których małoletni nie mają możliwości wychowywania się w rodzinie biologicznej. Z związku z tym konieczne jest funkcjonowanie na terenie powiatu piskiego już istniejących, a także utworzenie nowych rodzin zawodowych, które mogłyby otoczyć opieką pozbawione tego dzieci oraz utworzenie rodzinnego domu dziecka.

Na podstawie analizy danych dotyczących funkcjonowania pieczy zastępczej w latach poprzednich proponuje się limit rodzin zastępczych zawodowych w latach 2019-2021 dla Powiatu Piskiego:

Tabela 22. Proponowany limit rodzin zastępczych zawodowych

Rok	Liczba rodzin zastępczych
2019	3
2020	3
2021	3

Źródło: Dane Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz

Istotne jest jednak, że powyższe założenie będzie możliwe do zrealizowania, jeśli znajdą się kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka. Niestety na terenie Powiatu Piskiego wciąż liczba osób chętnych do podjęcia się takiej funkcji jest niewystarczająca. Pomimo, iż jest to problem na ogólnokrajową skalę w dalszym ciągu intensywnie prowadzimy rekrutację i poszukujemy chętnych kandydatów na rodziny zastępcze i nie będziemy ustawać w wysiłkach.

10. ZAKŁADANE REZULTATY I ZAGROŻENIA REALIZACJI PROGRAMU

Opracowanie Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Piskim na lata 2022-2024 wymagało zdefiniowania zakładanych rezultatów realizacji programu. Poniżej przedstawiono zakładane rezultaty:

- Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej odnośnie wartości rodziny poprzez podejmowanie działań profilaktycznych i promujących wartości rodzinne;
- Postrzeganie rodzin zastępczych jako „wspierających” system pomocy społecznej;
- Wzrost liczby rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych i rodzinnych domów dziecka;
- Wzrost liczby kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;
- Wsparcie istniejących rodzin zastępczych w wypełnianiu ich funkcji;
- Kompleksowe wsparcie osób usamodzielnianych opuszczających zastępcze formy opieki.

Realizacja podjętych w programie celów powinna przynieść zawarte w nim oczekiwane rezultaty. Warunkiem do ich osiągnięcia jest współpraca wyspecjalizowanej, profesjonalnej kadry pomocy społecznej, wspierającej swoich beneficjentów. Promocja rodzinnej pieczy zastępczej, przygotowanie kandydatów do pełnienia tej funkcji, a także wzmacnianie i podnoszenie kompetencji rodzin zastępczych, mają na celu zwiększenie świadomości społecznej na temat rodzinnej pieczy zastępczej, a także wzmocnienie i rozszerzenie systemu rodzinnej pieczy zastępczej.

Bardzo ważna jest współpraca z instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi w powiecie piskim na rzecz dziecka i rodziny, która pozwoli na wypracowanie wspólnego kierunku działań zmierzających do wzmocnienia zasobów rodzin zastępczych, jak i biologicznych, mających na celu świadomą i odpowiedzialną opiekę nad dziećmi.

Zdefiniowane zagrożenia dla realizacji działań ujętych w Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej przedstawiają się w następujący sposób:

- Niewystarczająca liczba kandydatów na pełnienie funkcji rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka;

- Brak kandydatów na przyjęcie do rodzinnej pieczy zastępczej dzieci niepełnosprawnych, z zaburzeniami zachowania lub nastolatków przejawiających problemy wychowawcze;
- Utrudnianie przez naturalnych rodziców procesu przysposobienia dziecka;
- Długotrwałe procesy regulowania sytuacji prawnej dziecka;
- Trudności we współpracy z innymi instytucjami zaangażowanymi w pomoc dziecku i rodzinie;
- Brak współpracy usamodzielniających się wychowanków zastępczych form opieki w procesie usamodzielnienia (nierealizowanie indywidualnych programów usamodzielnienia).

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2022-2024 finansowany jest ze środków:

- budżetu powiatu piskiego;
- dotacji celowych z budżetu państwa;
- budżetów gmin, z których pochodzą dzieci umieszczone w pieczy zastępczej;
- funduszy europejskich;
- dotacji i środków pochodzących z innych źródeł.

12. BENEFICJENCI PROGRAMU

Osobami, które zostają objęte działaniami w ramach Programu są:

- Rodziny zastępcze i opiekunowie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- Dzieci i młodzież przebywające w pieczy zastępczej;
- Usamodzielniani wychowankowie różnych form pieczy zastępczej;
- Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;
- Kadra pomocy społecznej.

13. REALIZATORZY PROGRAMU

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszcu przy realizacji swoich zadań współpracuje z instytucjami i organizacjami w zakresie wspierania rodziny oraz pieczy zastępczej. Realizatorem i koordynatorem powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej w powiecie piskim będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Piszcu, które przy realizacji będzie współpracowało z następującymi podmiotami:

- rodzinami zastępczymi;
- dziećmi przebywającymi w pieczy zastępczej;
- osobami usamodzielnianymi;
- rodzicami biologicznymi dzieci przebywających w pieczy zastępczej;
- rodzinami pomocowymi;
- kandydatami do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;
- Starostwem Powiatowym w Piszcu;
- Sądem Rejonowym w Piszcu;
- Poradnią Psychologiczno – Pedagogiczną w Piszcu;
- Ośrodkiem Adopcyjnym w Olsztynie Filia w Ełku;
- Powiatowym Międzyszkolny Ośrodkiem Sportowym Piszcu;
- policją;
- ośrodkami pomocy społecznej z terenu gmin Powiatu Piskiego;
- placówkami opiekuńczo-wychowawczymi;
- wolontariuszami;
- specjalistami opieki zdrowotnej;
- placówkami oświatowymi;
- organizacjami pozarządowymi prowadzącymi działania na rzecz pomocy dzieciom i rodzinie;
- i innymi.

14. MONITORING I EWALUACJA

Za działania związane z realizacją celów Programu odpowiedzialny jest Zespół do spraw Pieczy Zastępczej utworzony w ramach Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Monitoring będzie prowadzony przez Organizatora pieczy zastępczej, który co roku będzie przekładał Radzie Powiatu w Pieszku sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej, łącznie ze sprawozdaniem z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.

Skuteczna realizacja niniejszego programu będzie uzależniona od koordynacji działań i współpracy oraz zaangażowania między innymi kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych, w tym zawodowych.

Forma opieki zastępczej powinna respektować prawo dziecka do wychowywania się w rodzinie, a w razie konieczności wychowania dziecka poza rodziną - do opieki i wychowania w rodzinnych formach opieki zastępczej, do utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, w tym powrotu do rodziny biologicznej.

15. ZAKOŃCZENIE

Najbardziej przyjaznym rozwojowi dziecka otoczeniem jest jego rodzina biologiczna, która jest dla niego pierwszym i naturalnym środowiskiem. Zaspokajającym potrzeby niższego i wyższego rzędu. Tylko w sytuacji, gdy rodzice nie wywiązują się ze swoich obowiązków i dziecko nie może wychowywać się w rodzinie naturalnej, należy zapewnić mu opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym, które z założenia powinno być środowiskiem tymczasowym, do chwili powrotu dziecka pod opiekę rodziców, lub też umożliwić mu przysposobienie przez rodzinę adopcyjną.

Pieczą zastępczą powinna być tylko przejściową, okresową formą opieki nad dzieckiem, w której umieszcza się dzieci na podstawie orzeczenia sądu, w sytuacji czasowego ograniczenia rodzicom praw rodzicielskich.

Obowiązkiem osób pełniących pieczę zastępczą nad dzieckiem jest zapewnienie dziecku całodobowej opieki i wychowania, poprzez traktowanie dziecka w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej, zapewnienie dostępu do przysługujących świadczeń zdrowotnych, zapewnienie kształcenia i wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych, umożliwienie rozwoju uzdolnień i zainteresowań.

Opiekun jest zobowiązany także do zaspokajania potrzeb emocjonalnych, bytowych, rozwojowych, społecznych oraz religijnych dziecka, zapewnienia dziecku ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w jego życie prywatne. Dziecko umieszczone w rodzinie zastępczej ma zagwarantowane prawo utrzymywania osobistego kontaktu z rodziną naturalną i powrotu do rodziny naturalnej, stabilnego środowiska wychowawczego, kształcenia, rozwoju zainteresowań i przekonań, zabawy i wypoczynku, pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia, wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości, ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem, do poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej oraz dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia.

Trzyletni Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2022-2024 ma na celu rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, podnoszenie kwalifikacji osób zaangażowanych w opiekę nad dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej, wsparcie w rozwoju wychowanków pieczy zastępczej i przygotowanie ich do dorosłego życia, a także dążenie do powrotu dziecka do rodziny biologicznej a w przypadku gdy nie jest to możliwe do przysposobienia.

Cele zawarte w Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej będą mogły być zrealizowane dzięki wspólnym działaniom podjętym na rzecz beneficjentów przez wyspecjalizowaną kadrę pomocy społecznej, na której spoczywa odpowiedzialność ochrony najsłabszych, wzmocnienie ich kompetencji i poprawa funkcjonowania społecznego a także umożliwienie im dostępu do różnorodnych form wsparcia społecznego i zasobów instytucjonalnych. Wszelkie podejmowane przez Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej działania w zakresie realizacji Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej są zawsze w szczególności podyktowane dobrem dzieci przebywających w pieczy zastępczej.